

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу
Кафедра фундаментальних та спеціальних дисциплін ЧННІПБ**

ЧАЙЧУК Ігор Віталійович

**МИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ЕВОЛЮЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ТА
ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ**

**спеціальність 072 – Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійна програма – Фінанси, банківська справа та
страхування**

Кваліфікаційна робота

**Виконав студент групи
ФМСзчм-21
І.В. Чайчук**

**Науковий керівник:
к.е.н., доцент Кульчицька Н. Є.**

ТЕРНОПІЛЬ-2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕВОЛЮЦІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	6
1.1. Еволюція підходів щодо сутності та реалізації митної політики в Україні.....	6
1.2. Особливості формування митної політики на державному рівні.....	12
1.3 Вплив інтеграційних процесів на розвиток митної політики України.....	22
Висновки до розділу 1.....	30
РОЗДІЛ 2. МОНІТОРИНГ ВПЛИВУ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ НА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ.....	31
2.1 Ефективність митної політики в контексті постійних трансформаційних змін.....	31
2.2. Оцінка впливу митної політики на зовнішньоекономічну діяльність.....	37
2.3. Аналітична оцінка фіскальної ефективності митної політики України....	45
Висновки до розділу 2.....	51
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ УЛОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	52
3.1. Вплив пандемії COVID-19 на трансформацію митної політики в Україні..	52
3.2. Напрями модернізації використання митного інструментарію в умовах інтеграційних змін.....	58
Висновки до розділу 3.....	65
Висновки.....	66
Список використаних джерел.....	69

ВСТУП

Актуальність теми. Стратегічний курс України до Європейського Союзу та до світового співтовариства актуалізує перед органами державного управління поліпшення механізмів спроможних забезпечити ефективну реалізацію державної митної політики, що націлена на створення принагідних умов для збільшення обсягів зовнішньоекономічної діяльності й збільшення її результативності, а також полегшення митної процедури та митних формальностей обумовлених реалізацією митного контролю продукції та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон нашої держави. Сьогодні система державного управління в Україні не відгукується потребам держави у здійсненні комплексних реформ у різних галузях державної політики та європейським стандартам відповідного управління державою. Позаяк, основні принципи та спрямованості діяльності країни у галузі захисту митних інтересів та постачання митної безпеки України, налагодження зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, піднесення економіки України та її входження до світової економіки є значенням державної політики у галузі державної митної справи, отож вивчення особливостей формування й піднесення державної митної політики отримують вагомого значення як для вчених, так і для практиків. Лише за умови факту планомірної та далекоглядної митної політики реально здобути успішного державного управління зовнішньоекономічною діяльністю, націленого на забезпечення принагідних зовнішньоекономічних умов для розповсюдженого відтворювального процесу в Україні. Теоретичні та практичні аспекти питання реалізації митної політики у галузі зовнішньоекономічної діяльності проаналізовано в роботах І. Бережнюка, О. Борисенко, Г. Воронцової, Є. Гармаша, Л. Івашової, Т. Крушельницької.

Втім, проблеми оптимізації зовнішньоекономічних зв'язків, структура та способи регулювання модерної зовнішньоторговельної політики, механізм її створення та реалізації, поліпшення та введення новітніх напрямів підвищення ефективності реалізації митної політики України вимагають більш

деталізованого аналізу.

Мета та завдання дослідження. Метою праці є виявлення концептуальних основ здійснення митної політики та специфічних закономірностей її еволюційного розвитку, оцінка її результативності, крім того розробка на цій основі науково-теоретичних рекомендацій щодо поліпшення механізму функціонування зовнішньоторговельної політики в умовах ринкової трансформації економічних взаємин.

Для здобутку зазначеної мети передбачено вирішення наступних завдань теоретичного, методичного і практичного характеру:

- розкрити еволюцію підходів щодо сутності та реалізації митної політики в Україні
- виокремити особливості формування митної політики на державному рівні;
- розкрити вплив інтеграційних процесів на розвиток митної політики України;
- визначити ефективність митної політики в контексті постійних трансформаційних змін;
- оцінити вплив митної політики на зовнішньоекономічну діяльність;
- здійснити аналітичну оцінку фіскальної ефективності митної політики України;
- визначити вплив пандемії COVID-19 на трансформацію митної політики в Україні;
- розкрити напрями модернізації використання митного інструментарію в умовах інтеграційних змін.

Об'єктом дослідження є теоретичні засади формування митної політики в спрямуванні постачання результативності зовнішньоекономічних пріоритетів України в умовах трансформаційних перемін.

Предметом дослідження є практичні аспекти виконання інструментів митної політики та закономірностей її організації в економічні взаємини України.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження заклали наступні методи: системного аналізу, індукції і дедукції, системно-структурний, абстрактно-логічний, порівняльний.

Інформаційною базою дослідження стали законодавчі і нормативні акти Верховної Ради та Уряду України з питань митної політики, доробок вітчизняних і зарубіжних науковців з питання реалізації митної політики, особливостей вітчизняного та зарубіжного митного законодавства, офіційні статистичні відомості .

Наукова новизна отриманих результатів постає у теоретичному обґрунтуванні та практичному розв'язанні системи завдань, узалежнених із формуванням стратегії трансформації митної політики в умовах трансформаційних перемін.

Практичне значення одержаних результатів наукового дослідження постає в тому, що його домінанти та умовиводи можуть бути застосовані в ході подальшого поліпшення механізму митної політики України, приміром, у вдосконаленні її нормативно-правової бази та відповідними міністерствами та відомствами при аналізі перспектив різних форм і механізмів зовнішньоекономічного співробітництва України, в прогнозах економічних результатів використання модерних інструментів митної політики.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження опубліковані у збірнику тез VIII студентської науково-практичної конференції «Теоретичні та практичні аспекти стійкого розвитку економіки України» (17 травня 2021 року) та IX студентської науково-практичної конференції «Теоретичні та практичні аспекти стійкого розвитку економіки України» (15 листопада 2021 року)

Структура дипломної роботи. Дипломна робота налічується із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи являє 73 сторінок комп'ютерного тексту, у тому числі 5 таблиць, 18 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕВОЛЮЦІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

1.1. Еволюція підходів щодо сутності та реалізації митної політики в Україні

Митна політика є нероздільним компонентом економічної політики модерної країни. Її місце в будові державної політики спричинене специфічною метою, засобами та формами реалізації. При цьому здійснення митної функції держави нездійсненне без митної політики, яка є її внутрішнім вмістом, обсягом, створюючи стратегічні та тактичні спрямованості поліпшення митного регулювання, реагування на ті чи інші перетворення у світовій кон'юктурі ринків, інтеграційних дій тощо. Державна митна політика завбачає продукування належних умов для зовнішньоекономічної діяльності в модерній країні, у зв'язку із чим вона безпосередньо завдає способи, методи та механізми здійснення митної функції держави.

Дефініція змісту поняття «митна політика» має принципове значення і зумовлене значними складнощами. Від деталізованості та повноти визначення цього терміна, мети, завдань, функцій та механізму її формування і здійснення узалежнено усвідомлення характеру та змісту митної діяльності в країні.

Митна політика як компонент загальної державної політики є доволі розгалуженою та багатогранною категорією, її розбір – не новий предмет вивчення науковців різних сфер науки: політології, соціології, історії, економіки, юридичної науки. Проаналізуємо головні знані нам дефініції, інтерпретації та пояснення митної політики, які налічуються в науковій літературі, й спробуємо окреслити їх сутність і зміст.

Передусім, варто зазначити, що в найбільш валовому аспекті митна політика має аналізуватись у контексті реалізації економічної політики держави, позаяк вони невіддільно обумовлені між собою. Але перед цим варто

визначитися із тим, що вказує собою державна політика як явище державного та правового життя.

Митна політика є одним із ефективних знарядь державного регулювання зовнішньоекономічних зв'язків, передусім – захисту внутрішнього ринку чи мотивація виходу вітчизняної продукції на міжнародні ринки. Поняття національних інтересів та національної безпеки в такому разі є тією основною категорією, за якою ймовірно окреслення результативності та актуальності державного діяння на галузь зовнішньоекономічних взаємин.

Митна політика демонструє собою певну систему заходів, націлених на постачання результативного функціонування митних кордонів та забезпечення захисту національних інтересів та національної безпеки країни в зовнішньоекономічній галузі.

У науці побутує чотири підходи до дефініції «митної політики»: владно-правовий, організаційно-інституційний, економічний, психоетичний [1].

Як зауважують С. Ківалов та Б. Кормич, митна політика невіддільно узалежнена з порядком руху продукції та транспортних засобів через державний рубіж, позаяк вона, виходячи з реальних цілей і завдань, що постають перед нашою країною, окреслює головні цілі й функції діяльності митних органів. До того ж митна політика означає роль митних органів конкретної країни в міжнародній співпраці щодо розв'язання певних світових завдань, які вмникають перед всесвітнім співробітництвом [15, с. 7]

О. Гребельник пропонує системну ідеологію про митну політику й означає її з позиції цих чотирьох підходів, але більше додержується економічного підходу. Відповідно до владно-правового підходу митна політика аналізується як система заходів та нормативно-законодавча база налагодження зовнішньоекономічної діяльності. Владно-правовий підхід до тлумачення митної політики націлюється на розкриття її базових положень через дії, направлених на здобуття, утримання й застосування державної влади у галузі регулювання міжнародних економічних взаємин. Владно-правовий підхід до

трактування митної політики деталізується організаційно-інституційним підходом [8].

Додержання конкретних принципів формування митної політики в процесі дефініції основних національних інтересів та спрямувань державної політики є доволі вагомим якраз для молодого держави, якою є Україна, позаяк вона ще не має стабільної політичної та правової системи, яка мала б постачати сталість та спадкоємність її піднесення.

Справді, митна політика країни в модерну епоху починає займати виняткове місце, бо якраз вона часто стає найбільш багатообіцяючим та продуктивним засобом непрямого регулювання економіки з боку держави. Застосування економічного інструментарію митної політики – митний тариф, податки, митні збори й інші види платежу – дають спромогу позначатися на зовнішньоекономічну функцію непрямым способом. О. Гребельник зауважує, що, застосовуючи цей інструментарій, країна відбивається на інтересах суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності і, в результаті, на їхню роботу, беручи повну операційну незалежність, яка окликається природі ринкових взаємин [8, с. 12].

Як вказує П. Пашко, митну політику модерної країни дозволено оцінити з погляду виконання нею шістьох ключових функцій: фіскальної, економіко-регуляторної, захисну, контрольну-організаційну, інформаційно-статистичну, міжнародно-політичну [26].

Отож, за сприянням економічних методів держава позначається на суб'єкти підприємництва, а ціллю регуляторної політики є налагодження інтересів інститутів (держави) і підприємців. Тобто регуляторна політика входить до економічних та правових методів регулювання. Тарифні методи є компонентом економічного піднесення зовнішньоекономічної діяльності. Як вказують деякі економісти, застосовуючи митний тариф, держава ухвалює рішення щодо проблеми регулювання товарообігу з іноземними державами, захист національного товаровиробника, наповнення держбюджету способом надходжень від зовнішньоекономічних операцій [25, с. 13].

Тому, через виконання інструментарію митної політики, увиразнимо її стадії становлення (рис.1.1):

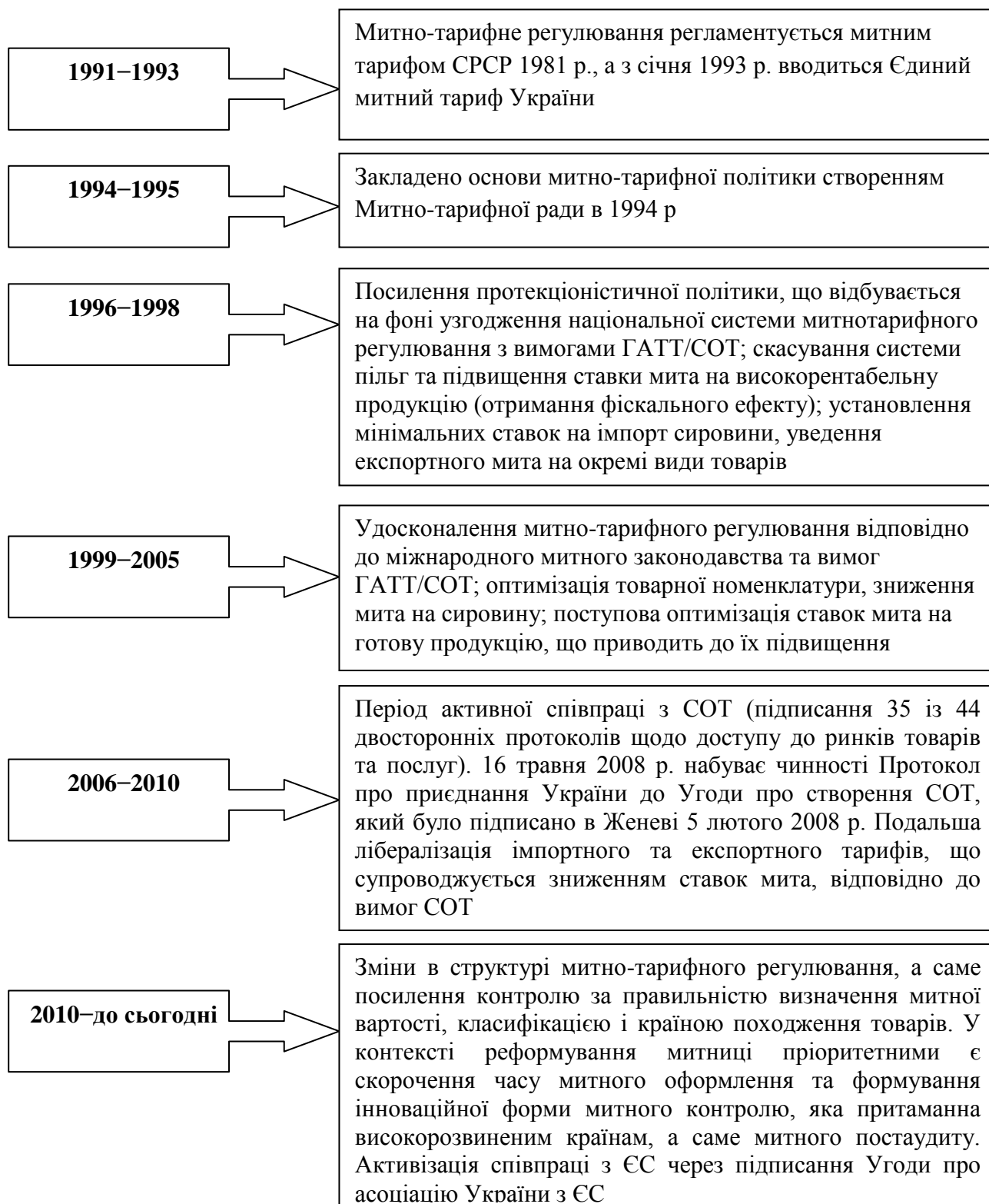

Рис.1.1. Еволюційні періоди становлення митної політики в Україні

Як помітно, за весь період незалежності митна політика в Україні підпорядковувалась численним змінам в інституційному постачанні її

організації. Отож, Україна здійснила складний та важливий етап становлення митної політики. Водночас, законодавство і надалі зостається важким і здоровенним, не зважаючи на те, що прийняття Митного кодексу допровадило до союзу багатьох нормативних документів [23, с.45].

Новочасна митна діяльність України демонструє собою низку заходів, націлених на імплементацію базових положень митної політики. Ключовими засобами митного регулювання постають: тарифні (митний контроль, митне оформлення) та нетарифні (ліцензування, митні обмеження) [22, с. 167].

Скоріше визначальною ціллю митного регулювання являвся збір митних платежів для формування державного бюджету, але нині митна політика підлягає суттєвим змінам та вимагає системного підходу при дефініції ролі митних органів України. Поки що функція митних органів скерована на продукування принагідних зовнішньоекономічних умов для постачання результативного сталого розвитку України способом проведення конкретних заходів у таких галузях суспільного життя: у сфері державної безпеки; у сфері безпеки державного кордону України; в економічній сфері; в екологічній сфері.

Поки що вітчизняна митна політика віщує постачання її цілісності на всій території нашої країни, контроль зусиль усіх підрозділів Державної податкової служби України, Державної митної служби (являються у процесі створення) на здійснення її пріоритетних напрямків діяльності, поліпшення нормативно-правової бази, щільне взаємодіяння із митними органами інших держав [6].

На нинішній день митна політика нашої країни означається недовершеністю, зумовленою значною мірою у валовому обсязі обороту продукції, яка рухається шляхом контрабанди; значною кількістю правопорушень у галузі інтелектуальної власності; розривом діючої системи митного контролю новітнім стандартам пропускнуої здатності; фактом шахрайських і корупційних схем у системі митного регулювання; великим масштабом тінізації зовнішньоекономічної роботи вітчизняних підприємств тощо [6, с. 746].

Для підняття результативності митного регулювання варто, передусім: стабілізувати становище в державі; визначити пріоритетні спрямованості державної підтримки розвитку сфер народного господарства, які саме постачають країні високоякісну конкурентоспроможну продукцію; запровадити ліміт на продукцію, ввезення якої може негативно діяти для національного товаровиробника; постачити підняття конкурентоспроможності вітчизняних товарів; добродіяти введенню іноземних інвестицій та входження вітчизняної економіки у світову [4, с. 25].

Теж нині варто звести увагу на, що ухвалений 12 вересня 2019 р. Закону України «Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи» [36, ст. 232] зобов'язаний добродіяти оптимізації митних процедур та постачити їх відкритість у відповідності до досвіду Європи. Інтеграція України до системи New Computerised Transit System продукуватиме перспективу нашій країні налаштувати обмін митною інформацією в режимі конкретного часу з 35 державами Європейського Союзу. Якраз цей випадок має стати пунктом відліку для нового (наступного) сьомого етапу піднесення митного регулювання в Україні.

Опрацювавши модерні тенденції та умови розвитку системи митного регулювання в Україні, дозволено виконати умовиводи, що пріоритетами у цій галузі зобов'язані стати: захист громадських інтересів держави з паралельним вжитком міжнародних вимог та стандартів; полегшення митних процедур; створення придатного середовища для членів ЗЕД; поліпшення чинного митного законодавства; підняття успішності системи виявлення та протидії негативним подіям у галузі зовнішньоекономічної діяльності.

Отож, в умовах євроінтеграції, провадження результативної митної політики України добродіятиме: полегшенню доступу до ринку збуту українських товарів на ринки Європи; введенню іноземних інвестицій; поліпшення ділового іміджу України у світі; гінкому економічному реформуванню тощо. Адже, якраз система митного регулювання в Україні зобов'язана формувати вдосталь підходящі умови для пристосування

національної економіки до міжнародної конкуренції не тільки способом введення до системи вільного руху ресурсів.

Вжиток в механізмі зовнішньоекономічного співтовариства організаційно-інституційних знарядь дає спроможність налагоджувати важку систему взаємодії неоднакових форм міжнародної організації виробництв і міжнародного обміну та взаємозв'язку внутрішньої та зовнішньої галузі економіки. Тобто виникає інституціональний механізм, який включає всі організаційні ланки міждержавної та міжнаціональної співпраці.

1.2. Особливості формування митної політики на державному рівні

Митна політика України виявляє собою ряд принципів і напрямів державної діяльності у галузі реалізації забезпечення своїх економічних інтересів і безпеки завдяки митно-тарифних і нетарифних регулюючих заходів зовнішньої торгівлі. Заключною ціллю митної політики, чинно до її тлумачення, є система заходів, скерування на постачання економічної охорони державних меж і здійснення зовнішньоекономічної програми країни в міжнародній комунікації через засоби митного регулювання, тобто державного діяння на галузь митних взаємин.

Підґрунтя нормативно-правової бази в ході виконання митної політики в Україні складають Митний кодекс України і Закон України «Про Митний тариф», які видають собою базу наступного розвитку митної політики.

У статті 2 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» означено, що внутрішня політика держави опирається на таких принципах:

- 1) пріоритетність захисту інтересів населення;
- 2) верховенство права, постачання реалізації прав і свобод осіб, повага до гідності кожної людини, забезпечення виняткового піклування про дитину й виконання її прав;
- 3) рівноправність усіх суб'єктів права власності перед законом, захист конкуренції у галузі економічної діяльності;

- 4) реалізація державної влади на підвалинах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову;
- 5) доступність і прозорість процесів підготовки і ухвалення рішень органами державної влади й органами місцевого самоврядування;
- 6) постачання сталого піднесення економіки на ринкових базисах і її соціальної направленості;
- 7) постачання балансу загальнодержавних, регіональних і місцевих інтересів;
- 8) свобода, соціальна справедливість і креативна самореалізація, участь громадян в управлінні державними й суспільними ділами;
- 9) соціальне партнерство та громадянська співдружба [34]

У свою чергу, в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» визначено перерахунок принципів зовнішньоекономічної діяльності, до яких введені такі:

- 1) принцип суверенітету народу України в реалізації зовнішньоекономічної діяльності;
- 2) принцип свободи зовнішньоекономічного підприємництва;
- 3) принцип юридичної рівності й недискримінації;
- 4) принцип верховенства закону;
- 5) принцип захисту інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;
- 6) принцип еквівалентності обміну, неприпустимості демпінгу в ході імпорту та експорту товарів [7, с.7].

Регулятивний вплив відбувається за сприянням митним тарифам (методи непрямой дії), а також лімітами, заборонам, квотам на вивезення й ввезення, ліцензуванням (методи прямої дії). Це регулювання постачає заохочення розвитку вітчизняної економіки; реалізовує захист вітчизняного ринку; вводить іноземні інвестиції; добродіє економіко-політичній сталості в країні; захисні функції виконують постачання економічної, санітарної безпеки держави, захист суспільного характеру, здоров'я населення тощо. Система захисту охоплює юридичні норми, митне оформлення, а також протидію із контрабандою.

При аналізі змісту державної митної політики актуально розглядати її не як окрему від практичної реалізації теоретичну категорію, а як одну з частин системи державного управління ЗЕД, що формулює напрями, механізми та методи ведення митної справи повіреними на це органами. (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Значення митної політики в системі управління ЗЕД на державному рівні

Щодо державної митної політики як одного з найвагоміших факторів економічного розвитку України, то він має діяння лише за умови успішного державного управління визначеними процесами, що націлений на постачання відповідних організаційно-правових умов для розповсюдження відтворювального ходу в державі, постачання достойного місця України в системі міжнародного поділу праці, перетворення структури зовнішньої торгівлі, постачання умов для результативного захисту інтересів вітчизняних товаровиробників, покращення економічної безпеки держави.

Для мішеней митної політики визначальними домінантами є дійсний імпорт на митну територію України предмета угоди або його експорт. Головною ознакою являється створення комерційної угоди і передача цього предмета у власність закордонному партнеру або здобуття у власність від

іноземного партнера з реальним рухом предмета угоди через митний рубіж України.

Отож, дозволено засвідчити, що ціллю державної політики в Україні у довготривалій перспективі є виготовлення умов для здобутку ключових позицій держави в світовій економіці на базі підняття світової конкурентоспроможності її національної економіки.

Виконання такої цілі вимагає рішення конкретних завдань, що визначають:

- виконання існуючих конкурентних прерогатив держави в аграрному секторі, галузі переробки сировини та виробництва, транспорту тощо;
- постачання світової конкурентоспроможності обробних сфер з вжитком інструментарію митно-тарифної політики, налагодження внутрішніх ринків, введення іноземного капіталу і продукування в сферах осередків компетенції, вбудованих у глобальні ланцюги виробництва доданої вартості;
- створення стабільних диверсифікованих зв'язків зі світовими економічними осередками, що доставляють стабільність піднесення української економіки в довготерміновій перспективі при зростаючих глобальних небезпеках;
- збільшення вагомості України у постанові глобальних проблем і формуванні всесвітнього економічного ладу.

Членами взаємин у галузі державної митної політики є:

- 1) суб'єкти господарювання - власники продукції, що рухається через митний рубіж України;
- 2) суб'єкти державного управління, що продукують правила діяльності зовнішньоторговельних і митних суб'єктів (суб'єкти, що формують державну митну політику);
- 3) митні органи (суб'єкти здійснення державної митної політики).

В цьому порядку взаємовідносин нас більшою мірою приваблюють друга та третя групи учасників взаємин у галузі державної митної політики. До другої групи входять: Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів

України. Третю групу (суб'єкти виконання державної митної політики) засновують – Державна митна служба України.

Становлення митних органів в Україні здійснюється безперестанно під дією реформ. Після проголошення незалежності України, побіжно із розбудовою всього державного механізму велося і формування власної системи митних органів в Україні. Указом Президента України від 11 грудня 1991 року «Про утворення Державного митного комітету України» було сформовано центральний орган державного управління у сфері митної справи – Державний митний комітет України, головним завданням якого постало постачання захисту економічної безпеки України, дотримання законодавства про митну справу, реалізація митного контролю та оформлення.

Етап з 1991 по 1993 рр. визначається вагомим збільшенням числа митних органів (додаток Б), які передусім були обумовлені зростанням товаро- та пасажиропотоків через митний рубіж країни, браком системи внутрішніх митниць та митних органів на межах з Росією, Білоруссю та Молдовою.

У 1994–1996 рр. у системі митних органів здійснились другі зміни: у 1994 році постановою Кабінету Міністрів України було сформовано 8 територіальних митних управлінь, кожному з яких були під керівництвом від 5 до 15 митниць . Поодинокі митниці залишались митницями прямого керівництва, які підпорядковувались не територіальним митним управлінням, а на пряму Державному митному комітету України.

У 1996 році Президент України підписав Указ «Про Державну митну службу України», чинно до якого на базі Державного митного комітету України утворено Державну митну службу України (ДМСУ) як центральний орган виконавчої влади та регіональні митниці, митниці, спеціалізовані митні управління та організації, які зобов'язані реалізовувати митну справу.

Однією з відхилень регіональної митниці від територіального митного управління виповнилося те, що вона, як і підконтрольні їй митниці, у визначеному порядку здобула функцію прямого виконання митного контролю та митного оформлення у зазначеній зоні діяльності. Управлінська вертикаль

«центральный аппарат – региональная таможня – таможня» діяла упродовж 1996–2005 рр., хоча у цей період число митниць, їх підпорядкування доволі часто перемінювались.

У 2005 р. всі митниці вилучені з підпорядкування регіональних митниць та на пряму віддано під керівництво центральному апарату ДМСУ, що, на погляд тогочасного керівництва ДМСУ, добродіяло керованості митними органами, зменшенню чисельності управлінського апарату і перерозподілу вивільнених робітників на більш вагомій ділянці діяльності, скороченню розходів бюджетних коштів, а ще поліпшенню якості здійснення завдань, зазначених перед митною службою.

На кінець року всі 49 митниць стали митницями безумовного підпорядкування. Все-таки уже у 2006 році наново було організовано вертикальну організаційно-управлінську структуру «ДМСУ – регіональні митниці – митниці», упорядковану за територіальним принципом з включенням адміністративно-територіального устрою країни. Наказом ДМСУ було організовано Західну, Кримську, Південну, Східну, Центральну регіональні митниці. Разом з Київською, Енергетичною та Інформаційною регіональними митницями всього налічувалось 8.

Уже у 2008 році здійснились чергові перевороти в організаційній структурі митних органів. З ціллю оптимізації функціонування й структури митних органів, чинно до Наказу ДМСУ з 01.05.2008 року було скасовувано Західну, Кримську, Південну, Східну і Центральну регіональні митниці (втім полишилися Київська, Енергетична та Інформаційна регіональні митниці), що заподіяло перехід до організаційно-управлінської вертикалі «центральный аппарат ДМСУ – митний орган».

Основою з 2010 року Президентом України було ухвалено ряд указів, націлених на оптимізацію кількості апаратів центральних органів виконавчої влади або їх регіональних відділень, елімінацію міжвідомчих суперечностей і, як наслідок – підняття якості публічного управління та надання адміністративних послуг. Дії пов'язані з оптимізацією структури митних

органів України визначаються Указом Президента «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади».

Наприкінці 2012 року Президент України ухвалив новий указ «Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади», чинно до якого було сформовано Міністерство доходів і зборів України способом реорганізації Державної митної служби України та Державної податкової служби України. Органи доходів і зборів стали компонентом системи органів виконавчої влади України і налічували: центральний орган виконавчої влади, що постачає формування та здійснює державну податкову і митну політику; митниці; митні пости.

Все-таки, 21 травня 2014 року, постановою Кабінету Міністрів України, способом реорганізації Міністерства доходів і зборів була сформована Державна фіскальна служба України як центральний орган виконавчої влади України, функція якого скеровується і координується Кабінетом Міністрів України.

Державну митну політику, а ще державну політику у галузі протидії з правопорушеннями в процесі використання законодавства з питань державної митної справи здійснює Державна митна служба України (далі – Держмитслужба). Держмитслужба є центральним органом виконавчої влади, функція якого скеровується та координується КМУ через Міністра фінансів України. Ключовими завданнями Держмитслужби є [31]:

– постачання виконання державної митної політики, а саме: забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів України і формування належних умов для піднесення зовнішньоекономічної діяльності, збереження сприятливого балансу між митним контролем і полегшенням законної торгівлі;

– постачання здійснення державної політики у галузі протидії з правопорушеннями в процесі використання законодавства з питань державної митної справи, відвертання та протидії контрабанді, боротьби з недодержаннями митних правил;

– введення пропозицій щодо постачання формування державної митної політики на розгляд Міністра фінансів України.

Держмитслужба виконує повноваження на пряму та через територіальні органи, до яких входять митниці та спеціалізовані органи. У межах спрямувань реформування системи органів, що здійснюють державну податкову та митну політику, спрогнозовано, а саме: оптимізацію організаційної та функціональної структури; управління інформаційними системами, технологіями та моніторинг боротьби кіберзагрозам через центри реагування на кіберінциденти; розвиток працівників, реформи для постачання порядності та антикорупційні дії; відкритість та контрольованість реформи.

Чинно до положень щодо шляхів реформування в частині здійснення державної митної політики, завбачено [37]: підтримка безпеки та міжнародної торгівлі, враховуючи полегшення та налагодження митних процедур; добродія успішному справляння митних платежів; піднесення інфраструктури, електронних технологій та сервісів для міжнародної торгівлі; захист населення, громадського здоров'я і безпеки оточуючого природного середовища та протидія незаконному руху наркотичних засобів та зброї; підняття успішності міжнародної митної співпраці; поліпшення процедури адміністративного оскарження; управління інформаційними системами та технологіями; піднесення працівників, реформи для постачання чесності та антикорупційні дії; відкритість та контрольованість реформи для покращення процедур та дій діяльності служб.

В кінцеві десятиліття митна політика стала здійснювати вагому торгово-політичну функцію в міждержавних інтеграційних зв'язках і взаєминах. Ці укрупнені функції у своїй цілісності і розвитку випробовують на собі непросту дію легальних і нелегальних інтересів різних «рівнів» в широкому спектрі - від глобальних і об'єктивних до суб'єктивних і своєкорисливих. В наслідку формується доволі заплутаний і мобільний вигляд митної політики, дії якої винятково рухливі в процесі структурних трансформацій суспільного життя.

Зауважимо, що складність проблем продукує перепони для пошуку і обрання результативних норм виконання митної політики, що збільшує вимоги до аргументування напрямів забезпечення суб'єктами виконання митної політики державних, громадських та особистих інтересів населення та охорони від зазіхань ззовні на здоров'я громадян, майнові інтереси, національні традиції і осередок проживання.

Митна політика вводить в себе: принципи руху через митний рубіж України товарів і транспортних засобів; здійснення митних формальностей; митні режими, як систему вимог і умов, що формулюють правовий статус оформлюваних товарів і доручать обов'язки, потрібні до реалізації при виконанні митного оформлення; тарифне і нетарифне регулювання; спеціальні захисні, антидемпінгові і компенсаційні дії при ввезенні продукції; справляння митних платежів; надання митних пільг; митний контроль; правову регламентацію взаємозв'язків членів митних правовідносин у захисті прав і законних прав учасників зовнішньоекономічної роботи.

Митне оформлення є головною умовою законного перетину митної межі і залучає в себе постачання таких вимог: додержання заборон і лімітів, визначених законодавством з ціллю постачання національних інтересів України; здійснення тарифних і податкових зобов'язань, потрібних для реалізації митних формальностей; виконання митного контролю, як механізму, що постачає безсумнівне додержання правил, визначених державою.

Митна політика є одним з найвагоміших шляхів у системі державної політики України. Значення митної політики як компоненти державної політики країни відбиватиметься передусім через захист економічних інтересів громадян. Піднесення ринкової економіки, збільшення зовнішньоторговельних обмінних процесів, зростання пасажиропотоку через митні межі, введення модерних інформаційних технологій тощо суттєво обтяжили управління і організацію в галузі митної політики. Нині члени зовнішньоекономічної діяльності зобов'язані оперувати грандіозним обсягом знань з митно-програмних операцій, могли грамотно послуговуватися нормативно-правовою

базою регулювання ЗЕД, знати про організаційну структуру управління суб'єктів виконання митної політики та інші площини митної політики [41, с.22]

Отже, митну політику дозволено поділити за напрямками діяльності державних органів, регулюючих зовнішньоторговельні взаємини:

- збір статистичних та оперативних даних про зовнішньоторговельні операції;
- розгляд структури зовнішньої торгівлі, порівняння її елементів з міжнародними загальниками у галузі митної політики;
- продукування української номенклатури зі зважанням на світовий досвід і вимоги вітчизняних виробників і споживачів;
- дефініція національних переваг з урахуванням входження української економіки у глобальну економічну систему;
- продукування економічних і адміністративних шляхів діяння з ціллю збереження економічного суверенітету, безпеки національного виробника і переміщення українського ринку на зовнішні ринки;
- виготовлення системи, що постачає збір митних платежів, які сплачуються членами митних правовідносин при реалізації зовнішньоекономічних операцій адекватно до чинного законодавства, і надходження цих сум до дохідної частини державного бюджету;
- створення дієздатної інфраструктури з ціллю продукування умов для цивілізованого здійснення митних формальностей при виконанні митного контролю;
- виконання контролю за операціями з ціллю постачання безсумнівного виконання учасниками зовнішньоторговельної діяльності зазначених правил, а також доречне та адекватне реагування при мінімальних викривленнях від зазначених законодавством норм;
- здійснення діяльності державних органів з ціллю безупинної роботи, що постачає здійснення прав учасників зовнішньоекономічної діяльності в межах

вказаних правил, а також додержання інтересів держави чинно до законодавства та при повному додержанні повноважень.

Базою митної політики є політика зовнішньоторговельна, що демонструє собою ряд заходів з піднесення економічних взаємин держави з закордонними партнерами. Вона обгортає обґрунтування масштабів товарообігу, географічного поділу і товарної структури вивезення та ввезення.

Зовнішньоторговельна політика за своїм значенням є політикою міжнародних взаємин, яка не тільки включає торговельні зв'язки, але поширюється на інші зовнішні зв'язки визначеної країни (дипломатичні, економічні, науково-технічні, культурні, транспортні тощо) та її населення. Рівночасно з тим, призначення зовнішньої торгівлі в цьому ході є особливою – саме її здійснення є ґрунтом митної політики.

Зважаючи на вищезазначені проблеми, головними спрямуваннями поліпшення митної політики в Україні є:

- покращання вітчизняного законодавства у галузі реалізації митної політики держави;
- зросту рівня захисту національних інтересів держави з паралельним виготовленням міжнародних вимог та стандартів;
- полегшення митних процедур;
- створення найбільш придатного осередку для учасників зовнішньоекономічної діяльності;
- зріст рівня ефективності виявленню і боротьби негативним явищам у галузі реалізації зовнішньої торгівлі.

1.3. Вплив інтеграційних процесів на розвиток митної політики України

Участь у митних об'єднаннях, зонах вільної торгівлі та міжнародних угодах (конвенціях) з митних питань йменовано в системі пріоритетних спрямувань здійснення митної політики України, як невіддільного компонента

зовнішньоекономічної політики країни. Вступ у дію Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом, формування на її основі ґрунтовної та всеохоплюючої зони вільної торгівлі з ЄС дає доступ Україні до внутрішнього ринку Євросоюзу. Елімінація перешкод, на які натрапляють економічні оператори, та введення висотних стандартів захисту споживачів є тим кріпким ґрунтом, на якому діє ЄС та до якого тягнеться Україна. В умовах курсу європейської інтеграції курси митної політики одержують своєрідного значення та акцентуються на питаннях міжнародного співробітництва та введення в Україні світової практики митного регулювання.

1. Державна митна політика, чинно до Митного кодексу України, – це комплекс принципів та напрямів функціонування країни у галузі захисту митних інтересів та постачання митної безпеки України, налагодження зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, піднесення економіки України та її входження до світової економіки. Державна митна політика є компонентом державної економічної політики [20].

2. У Європейському Союзі митну політику формулюють як складову внутрішньої та зовнішньої політики країни, що виконують у межах відповідних зазначених законом інституцій. Завданнями митної політики є постачання найрезультативнішого застосування інструментів митного контролю та налагодження товарообміну на митній території, участі в здійсненні торговополітичних завдань щодо захисту внутрішнього ринку та заохочення піднесення національної економіки.

3. Спільна митна політика Європейського Союзу опирається на митний союз, який криється у скасуванні митних зборів та інших перешкод на курсі торговельних потоків між учасниками Союзу (кількісні обмеження, збори, що збираються на тій же основі, що й борг, тобто лише від закордонних продуктів і т. д.), а також продукування загальної тарифної та митної політики між державами-членами Союзу та третіми державами [12, с.110].

Єдиний митний тариф ЄС (TARIC – з франц. *Tarif integre des Communautés Europeennes*) впровадили для товарів, що додавали до митної

декларації. Тариф сполучає в собі принципи номенклатури Гармонізованої системи, правила комбінованої номенклатури Співтовариства (Combined Nomenclature) та принципи загальної торговельної політики, що виконується Європейським співтовариством. «Тариф» оприлюднюють щороку, але кожного тижня держави-члени одержують оновлення. Структура TARIC включає теж систематизації певних видів продукції згідно до індивідуальних кодів. Числові ліміти у торгівлі анульовано 1961 р. Проте це швидше формальний захід, бо лише 1993 р. митним кодексом ЄС припинили непосильні митні формальності щодо руху продукції через внутрішні кордони між державами-учасницями. Тоді ж полегшили процедури щодо санітарного та фітосанітарного інспектування, визначили загальний принцип взаємовизнання державами загальних стандартів, ввели комбіновану номенклатуру для митних ставок, систему подвійних ставок, відповідно до яких прибутки акціонерів зазначали єдиним податком [21].

Умови митного союзу ЄС обмежували ввізні та вивізні мита між державами-членами. Він спирався на введення єдиного митного тарифу у стосунках з країнами – не членами інтеграційного об'єднання. Прибутки від тарифів ділили між членами митного союзу за виразними призначеними пропорціями.

Позитивними результатами продукування митного союзу є:

1) збільшення конкуренції між виробниками з різних держав (мотивує зріст цін, удосконалення якості товарів, продукування та введення нових технологій тощо);

2) завдяки прерогативам економії обсягу виробництва, держави-учасниці підвищують масштаби виробництва та зменшують витрати;

3) приплив зарубіжних інвестицій дужчає, позаяк корпорації з держав, що не входять до союзу, бажають зберегти за собою виразний сегмент ринку, закритий митною перешкодою, за рахунок виготовлення підприємств всередині країн, що входять;

4) позиція кожної з держав-учасниць інтеграційного об'єднання за ухвалення торгових чи економічних угод принагідніша від позиції країни, яка не налічується до складу союзу, що дає спромогу добитися вигідніших умов торгівлі або здобути інші переваги [27, с.58].

Поряд з ствердними аспектами слід виділити й заперечливі наслідки створення митного союзу:

- 1) вірогідне відходження ресурсів до розвинутих країн-членів союзу;
- 2) за щільних взаємин між державами-учасницями може утворитися олігополія, що зумовить зростання цін;
- 3) зі зростом масштабів виробництва може породитись ефект втрат, обумовлений з формуванням надто великих і неуспішних компаній;
- 4) витрати на формування союзу ймовірно будуть вкрай великими [17 с.166].

Процес «асоціювання», тобто інтеграції в ЄС, може здійснитись двома шляхами. Перший віщує укладання спеціальних угод про асоціацію з третіми державами та міжнародними організаціями, а також налагодження своєрідного правового зв'язку неєвропейських країн і територій підпорядкованих країнам-членам ЄС. Центральним завданням асоціації такого типу є опора економічного та соціального піднесення цих територій, гармонізація економічних стосунків.

Другий тип асоціації (до якого відноситься Угода про асоціацію з Україною) вводять між ЄС і третіми країнами або міжнародними організаціями з ціллю створення взаємовигідного активного співробітництва сторін у різних сферах предметної компетенції ЄС на базі належних міжнародних договорів. Нерідко такі взаємини налагоджуються з ціллю підготовки країни до інтеграції у Європейський Союз [2, с. 124].

Чинно до ст. 310 Договору про заснування Європейської Спільноти, Європейський Союз спроможний укладати угоди з однією або більше трьох державами чи міжнародними організаціями, що вводять асоціацію, вводячи взаємні права та обов'язки, спільні дії та належні процедури. Угоди про асоціацію діляться на два види:

- 1) асоціацію європейських держав аналізують здебільшого в контексті приготування до вступу;
- 2) асоціацію з неєвропейськими державами, що розглядають переважно у контексті політики ЄС, скерованої на розвиток цих держав.

Подальшим кроком стало ухвалення так званих «Євросередземноморських угод про асоціацію» (арабські держави Середземномор'я та Ізраїль), і, на відмінність від угод з державами ЦСЄ, не завбачали жодних перспектив членства в ЄС, а лише політичну та гуманітарну кооперацію з можливим продукуванням зони вільної торгівлі.

Нині ЄС зтягує з аналізом питання щодо перспективи членства України. Якраз в цьому контексті трактують директиви Ради ЄС для переговорної делегації європейської сторони про те, що «нова посилена угода не повинна наперед визначати будь-який можливий майбутній розвиток відносин між ЄС та Україною».

Уряд Євросоюзу також цілеспрямовано й за будь-якої нагоди акцентують на «сусідському» статусі України в межах Європейської політики сусідства (ЄПС), яка включає країни, що не мають можливості членства. Тож хоча Угода про асоціацію і не віщує перспективи членства для України, вона є всебічно інтеграційною з економічного погляду, та не спростовує можливості членства в майбутньому.

Отже, ухвалення Угоди про асоціацію не вимагає Україну утримуватися від реалізації процедур, потрібних для початку процесу набуття членства, передусім подання офіційної заявки на членство в ЄС [18, с.14].

Угода про асоціацію є своєрідною угодою, що представляє собою початок підготовки визначеної держави до інтеграції в ЄС, хоча однозначного зобов'язання щодо цього не налічує. Сторони окреслили такі цілі та завдання Угоди про асоціацію:

- опора послідовному зближенню України та ЄС, що базується на гуртових цінностях та близьких і привілейованих зв'язках, вводячи

поглиблення взаємин асоціації через участь України в політиці ЄС, програмах та агентствах;

- збільшення політичних, правових та інституційних меж для стосунків асоціації;

- продукування відповідних умов для збільшення економічної та торговельної співпраці, що сприяє плавній інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС;

- допомога силам України в повному переході до функціонуючої ринкової економіки, також і способом апроксимації законодавства України до законодавства ЄС;

- підтримка та збільшення регіонального та міжнародного миру і сталості чинно до основних принципів міжнародного права;

- створення умов для більш тіснішої співпраці в інших галузях, які складають взаємний інтерес, що передбачує спроможу поширити взаємини асоціації на будь-яке питання [46].

Рада ЄС 24 жовтня 2014 р. ухвалила зміни до Регламенту Європарламенту та Ради ЄС №374/2014 від 16 квітня 2014 р. про анулювання або зниження мит на товари, що експортуються з України (Регламент №1150/2014, 29.10.2014), які набрали чинності з 2 листопада 2014 р.

Відповідно до цього Регламенту ЄС, до 31.12.2014 р. продовжено дію автономного преференційного торговельного режиму для товарів походженням з України. Причому українські експортери вбачатимуть спроможність застосувати квоти, які тільки більш-менш застосовані впродовж чинності автономного преференційного торговельного режиму ЄС для української продукції. Українські експортери здобудуть ширший доступ до ринків ЄС (завдяки зменшенню ввізного мита). З української сторони імпортовані мита опускатимуть поволі.

Україні надали здатність акліматизувати українських товаровиробників. Митні ставки впускатимуть асиметрично, що найзручніше для України. Перехідний період, який скінчиться цілковитою лібералізацією, для ЄС

являтиме 7 років, а для України – 10 років; лібералізація тарифів зі сторони ЄС також здійснюватиметься пришвидшеними темпами, тоді як Україна лібералізує велику кількість своїх тарифів згодом.

Після семирічного перехідного етапу частка експорту ЄС, що здобуде преференції для доступу до ринку України, збільшиться до 96 %. Автомобільний сектор (автомобілі), на який являє 4 % експорту ЄС до України, матиме досить довгий десятирічний перехідний етап; після цього вживатимуть додаткові превентивні заходи ще впродовж 5-ти років.

Побіжно загальники ЄС дещо вимогливіші та конкурентніші. Із 27 тис. чинних в Україні стандартів до європейських пристосовувано практично 7,5 тис., тобто майже 25 %. Україна додержується 44-х технічних регламентів, і всі вони створені на європейських стандартах. Українського виробника, який не зуміє вийти на рівень економічних стандартів ЄС, країна зобов'язана буде захищати, застосовуючи певні інструменти тарифного та кількісного регулювання ввезеного товару. Вітчизняним підприємствам потрібно якомога стрімкіше акліматизуватись до європейської системи реєстрації, оцінки та авторизації хімічної продукції (REACH).

Отож, для нашої країни введення ефективної митної політики України добродіятиме:

Рис.1.2. Результати ведення ефективної митної політики

Інтеграція митних взаємин України і ЄС зобов'язана позначатися в укладанні договорів і угод з різноманітних питань, створенні єдиних тарифів, налагодження систем опису і кодування продукції, у створенні загальної системи управління, яка буде вводити митні правила, норми і процедури регулювання зовнішньоекономічної функції.

Розвиток митних взаємин між Україною і ЄС зобов'язаний відгукуватися загальної тенденції включення держав у світову торговельну систему. У наслідку процес інтеграції національних економічних систем породить створення більш стабільної і очікуваної атмосфери торгівлі і до формування регульованих митних взаємовідносин.

Висновки до розділу 1

Узагальнення наукових думок у літературних джерелах дало спроможність аналізувати митну політику, як функціонування державних інституцій, націлених на дефініцію мети та курсів загальнодержавної політики і їх виконання за сприянням політико-правових, економічних, організаційних заходів, скерованих на захист національних інтересів і безпеки населення.

Аргументовано, що саме за сприянням добре налагоджених процедур та компонентів здійснення митної політики, дозволено успішно захищати економічні інтереси національних товаровиробників, примножити розміри відрахувань до бюджету, збільшуючи при цьому життєвий рівень громадян. Дослідження складових модерної митної політики держави дали спромогу схарактеризувати, що головним компонентом механізму державного регулювання зовнішньої торгівлі є вжиток методів саме митно-тарифного регулювання, які за своєю змістом є економічними і, орудуючись через ринковий механізм, націлені на здешевлення експорту, подорожчання ввезень і відбиваються на фінансові плоди діяльності членів зовнішньоекономічної діяльності.

Варто зауважити, що державна митна політика є скеруванням державної політики, що має фінансовий характер і націленої на регулювання суспільних взаємин, які з'являються в ході руху продукції через митний кордон, і забезпечена належними ресурсами. Вона відбувається шляхом формування єдиних правил, додержання яких є неухильно при реалізації операцій з істинного руху товарів і транспортних засобів через митний рубіж.

РОЗДІЛ 2

МОНІТОРИНГ ВПЛИВУ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ НА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

2.1 Ефективність митної політики в контексті постійних трансформаційних змін

Ефективне введення будь-яких реформ, постачання зростання економіки держави за рахунок інтеграційних та пристосувальних процесів до міждержавних утворень відбуваються, зокрема, за рахунок придатного реагування на зміни основних економічно-соціальних даних. У переліку таких свідчень стан виконання митної політики та реалізації митної справи виконує одну з вирішальних ролей з огляду на його діяння на розвиток національного товаровиробництва. Стратегічні орієнтири піднесення митної політики та митної справи в нашій країні хоча й мають розбіжний характер, проте ухвалені до реалізації митними органами.

Застосовування системи визначених даних індикаторів, що елементарно обчислюватимуться та покорятимуться розбору, дасть спроможність керівникам вищої ланки митної системи відповідно реагувати на становище здійснення митної політики, отже, постановляти, чи впроваджувати до підконтрольних визначені задачі для подолання заперечливих явищ, чи давати пропозиції органам вищого рівня щодо потреби вжитку певних дій з їхньої сторони.

А. Сельський зауважує, що стереотипне введення механізмів та інструментів стратегічного управління в органах державної влади та системі державного управління в цілому не може забезпечувати максимальної результативності та успішності [39, с. 76].

У науковій праці Н. Балан розбирає авторитет чинників ринкового середовища на функціонування промислових підприємств. Автор умовно представляє порядок ухвалення рішення на базі довгострокової стратегії, а саме після означення центральної цілі потрібне оцінювання зовнішніх та внутрішніх

чинників, на основі яких базуватиметься стратегія. Вжиття заходів у межах стратегії піддаватиметься неухильному оцінюванню [30, с. 8].

Поняття результативності державного управління опрацьовує у своїй праці О. Ткачова, яка завважує, що ефективність державного управління – це не тільки зіставлення результатів і затрат, а звершення соціально вагомих наслідків за суспільно виправданих затрат [45, с. 36].

Поняття «ефективність» має здебільшого якісний характер, втім поняття «ефект» є більш загальним та віддзеркалює як заперечливі явища, так і схвальні. Задля здобутку цілей роботи опрацьовуватимемо саме поняття «ефект», приділяючи увагу на перспективи його висвітлення в реальних числах. Обрахунок самого ефекту попереджатиме процесу виділення валової або секторальної ефективності стану здійснення митної політики, тому поняття «ефект» є опорним.

Найбільш ґрунтовними вивчення в цій галузі є наукові роботи І. Бережнюка, П. Пашка, в яких доцільно виокремити віднесення головної ролі якраз поняттям митної безпеки та митного ризику. Ціллю системи митної безпеки вищезазначені дослідники означають здобуток усталеної, очікуваної роботи митної системи, належного рівня сприяння ЗЕД у нестабільних зовнішніх та внутрішніх домовленостях, постачання скорочення ризиків, а також знешкодження чинників, які прямо мають діяння на стан реалізації [19, с. 26].

Для того, аби підійти до дефініції поняття «ефект митної політики» («митний ефект»), гоже ще раз апелювати до цілей, які зводять перед здійсненням самої митної політики законодавець та науковці. Законодавче сприймання досліджено в попередніх підрозділах, а науковий варіант найбільш вабливий у роботах О. Коломойця, де розміщено систему співвідношень, що вбачають стати первородствами митної політики [16, с. 133].

1) Митна політика має постачити введення світових стандартів з рівночасним додержанням інтересів нації.

2) Полегшення митних процедур корелює з продуктивною системою керування ризиками.

3) Пригоже оточення для учасників зовнішньоекономічної діяльності має на цілі її активізацію.

4) Оперативна робота з небезпеками виконується з ціллю зменшення загроз митним та економічним інтересам країни.

Розбір цих понять у фаховій літературі дає спроможність означити, що результат більше аналізується як суто плід в абсолютному вимірі, а ефект – як наслідок значною мірою в кореляції з причинно-наслідковим зв'язком, відголосом на визначену дію та як саму дію.

Приміром, О. Ткачова у своєму дослідженні аналізує різні підходи до дефініції понять «результативність» і «ефективність», як-от автор впроваджує позицію щодо цих переконань Е. Ведунга, П. Россі та Х. Фрімена. Отож, вказані вчені розбирають результативність як ступінь зіставлення здобутих результатів закладеній цілі, а ефективність – як погодження застосованих засобів і результатів з посадженою метою [44, с. 31].

Отож, економічне поняття «результат» (від лат. “resultatus” – «відображений») варто аналізувати як вихід системи, її діяння на зовнішню галузь, підсумок, продукт роботи [8, с. 1007]. Тому, загалом ефект (від лат. “effectus” – «виконання», «дія») – це результат, наслідок будь-яких мотивів, дій [42].

В економічному трактуванні ефект гоже аналізувати як здобутий результат у різних формах вияву, наприклад матеріальній, грошовій, просуванні по службі, соціальній [11, с. 216].

Термін «ефект» дає спроможність розглядати подію не як завершену дію, що дужче стосується поняття «результат», а як наслідок самої дії, її діяння на інше соціально-економічне явище, як відголос певної системи на дію конкретних чинників тощо. Крім того, поняття «результат» направлене на позитивну оцінку, тоді як «ефект» може бути як схвальним, так і від'ємним, що

дасть спромогу оцінювати стан реалізації митної політики та її підсистем абсолютною мірою.

Поняття «ефект митної політики» на цьому етапі розвитку економіки держави та чинно до вибраного зовнішньополітичного вектору має враховувати такі компоненти:

1) піднесення національного виробництва у поєднанні з лібералізацією зовнішньоекономічної функції;

2) полегшення форм, методів та масштабів тарифно-нетарифного регулювання та митного контролю продукції, що рухаються через митний кордон, у поєднанні з результативним ужитком системи управління небезпеками задля недопущення втрат бюджету держави.

Масштаби та форми митного контролю також піддаватимуться полегшенню на противагу застосовування системи управління ризиками та переорієнтації на контроль за додержанням митного законодавства після випуску продукції у вільний обіг. Якраз перехідний період віщує високі ризики як для функціонування господарського комплексу держави, так і для її бюджету.

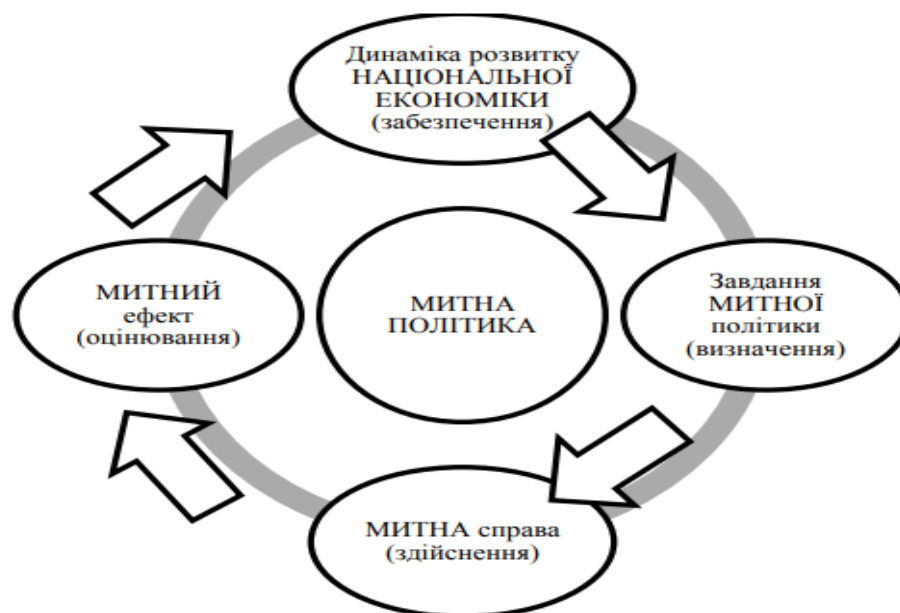
Нараджуваний показчик «ефект митної політики» має виводити регульовальну здатність здійснених заходів у межах виконання митної політики, а також ступінь виконання фіскального потенціалу, що є переважним нині, а тому не може не оцінюватись і не опрацьовуватись.

Отже, за базу для дефініції поняття «ефект митної політики» доцільно взяти таке тлумачення митної політики: взаємопов'язаність стану реалізації митної справи та рівня піднесення національної економіки.

Отже, ефект митної політики (митний ефект) – це діяння (результат) визначених заходів реалізації митної справи на постачання піднесення національного товаровиробника. Тому, відійшовши від тлумачення митної політики як знаряддя формування дохідної частини бюджету країни, ставимо наголос саме на її авторитеті на національну економіку, збагативши таке діяння

від державної системи перерозподілу доходів до конкретного сектору національної економіки.

Ефект митної політики є ідеологією рухливою настільки, що в кожному інтервалі часу може переводити своє єство як кількісно, так і якісно. Цей факт розуміється тим, що кореляцією митних ефектів з реальними завданнями митної політики, що повинні виділятися в рамках стратегії, що формулюватиме митну політику країни. Якщо логічно відтворити взаємопов'язаність визначальних понять у системі здійснення митної політики, то дістанемо таку схему (рис. 2.1):

2.1. Процес функціонування митної політики

Як зрозуміли, поняття «ефект митної політики» («митний ефект») у цьому ряді займе перехідне місце між митною справою та динамікою розвитку національної економіки.

Отже, обмеживши понятійний апарат, що корелює з поняттям «митна політика», точно можемо ототожнити митні ефекти як регульовальні, фінансові та інші плоди здійснення митної справи. Виходячи із дослідження простежимо ефекти митної політики (рис. 2.2):

Рис.2.2 Класифікаційні ознаки ефектів митної політики

Подальшим етапом даного дослідження є виділення системи індикаторів – митних ефектів, що допустять оперативно та об'єктивно оцінювати стан виконання митної політики країни. В мішенях моніторингу стану здійснення митної політики варто застосовувати якраз митні ефекти – індикатори, тобто умовні дані.

Такий вид митних ефектів є більш плідотворним з точки погляду легкості перцепції та наочності віддзеркалення динаміки. Розрахунок цільових митних ефектів в ході опрацювання митної політики є невідкладним етапом, що повинен бути виконаний для дефініції цілі такої політики, тобто вказуватиметься в мотивувальній її частині.

Модерний стан розвитку української економіки допускає пов'язати її до трансформаційного типу. Цьому типу економіки притаманна значна залежність від митних надходжень бюджету, адже малорозвиненими комплексно зостаються всі сфери економіки. Доробок Білецького А.А. демонструє переорієнтацію митної політики з фіскального вкосу на регулювальний

виключно після виконання довгострокової стратегії піднесення національної економіки, націленого на піднесення власного виробничого комплексу [3, с. 9].

Низький рівень економічного розвитку нашої держави визначає потребу вагомій ролі фіскальних та протекціоністських поштовхів у митній політиці, про що вказує трактат Новікової К.І. [24, с. 10].

Тобто завданням митних ефектів – показників інвестиційної скерованості митної політики є відображення стану розвитку переробної галузі, ступеня оновлення виробничих фондів виробництв, наслідків поведінці галузей економіки, відповідальних за опрацювання та виробництво головних засобів для цільової галузі митної політики.

В ході вивчення питань регулювання зовнішньоекономічної діяльності агропромислового комплексу настає висновок, що конкурентоспроможність цієї сфери варто аналізувати як прибутковість експорту, мінімальні загальні витрати та спосібність до зросту [9, с. 15].

Зважаючи на вищезазначене, митні ефекти щодо постачання доходів бюджету, інвестицій в промисловість та збільшення виробництва мають розглядатися в своєму поєднанні. Радимо таку систему універсальних митних ефектів, що піддаються розбору в процесі виконання митної політики переорієнтації експорту сировини на вивезення готових товарів як індикатори такого виконання.

Більш того, для усякого заходу в межах митної політики гоже наголошувати основний митний ефект, чого варто здобути, але при цьому варто опрацьовувати всі побіжні митні ефекти, що вбачатимуть місце. Завдяки цьому, побутуватиме перспектива відповідно реагувати на певні заперечливі явища, що в цілому матимуть супутній, але не істотний вплив на певний хід.

2.2. Оцінка впливу митної політики на зовнішньоекономічну діяльність

Серед розповсюджених форм реалізації зовнішньоекономічної діяльності вагоме місце для промислових підприємств посідає якраз зовнішня торгівля, яка є базою зросту обсягів виробництва, поліпшення результативності

застосування ресурсів та постачає стабільну діяльність окремого підприємства - суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності.

Розгляд зовнішньоекономічної діяльності дає спромогу виразити основні тенденції, що здійснюються на світових ринках, означити ступінь інтегрованості країни у світове господарство, продуктивність експортно-імпоротної політики країни. А також, що не менш актуально, виділити негативні тенденції зовнішньої торгівлі та існуючі небезпеки і загрози для економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності як держави загалом, так і окремого суб'єкта господарювання. Кінцевими роками в Україні проглядається скорочення зовнішньоторговельної активності вітчизняних суб'єктів господарювання [4].

У належному контексті, доречно звести увагу на рух експорту та імпорту продукції та послуг в Україні впродовж 2013-9міс.2020рр., що вказані в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

**Динаміка експорту/імпорту товарів та послуг в Україні
у 2015-2020 рр.**

Рік	Експорт товарів та послуг, у тому числі (млн дол.)			Імпорт товарів та послуг, у тому числі (млн дол.)			Сальдо (млн дол.)		
	Товари	Послуги	Разом	Товари	Послуги	Разом	Товари	Послуги	Загальне
2015	38127,1	9736,6	47863,7	37516,4	5523,0	43039,4	610,7	4213,6	4824,3
2016	36361,7	9868,0	46229,7	39249,8	5326,5	44576,3	-2888,1	4541,5	1653,4
2017	43264,7	10714,3	53979	49607,2	5476,1	55083,3	-6342,5	5238,2	-1104,3
2018	47334,9	11637,9	58972,8	57187,6	6308,8	63496,4	-9852,6	5329,1	-4523,6
2019	50054,6	15237,5	65292,1	60800,2	6527,9	67328,1	-10745,6	8709,9	-2036
2020	49191,8	11167,0	60358,8	54336,7	5209,2	59545,9	-5144,9	5957,8	812,9

Джерело: розроблено автором на основі [29]

Так, розбір аналітико-фактологічних показників за період 2015- 2020 рр. демонструє нестабільні тенденції вивезення товарів з України зокрема та у розрізі зовнішньоекономічного сальдо товарів та послуг загалом. За проміжок часу з 2015 по 2019 рр. експорт товарів з України перевищував імпорт лише один раз в 2015 р. на розмір 610,7 млн дол. На нині, сукупний експорт товарів з України у 2019 р. з даними 50054,6 млн дол. є максимальним за випробуваний

етап, вказані аспекти показують слабкі позиції вітчизняних експортерів та деяку не координованість заходів країни у належному секторі [29].

Що торкається сукупного імпорту, то основуєчи з 2015р. підвищився від 43039,4 млн дол. до 67328,1 млн дол. у 2019 р. Якщо брати в розрізі ввезення продукції та послуг, то криза 2014 р. відбилась негативно на показниках зовнішньоекономічної діяльності, а з 2015р. прозирає похвальна динаміка: зріст імпорту товарів від 37516,4 млн дол. до 60800,2 млн дол. у 2019 р. та імпорту послуг – від 5326,5 у 2016 р. до 6527,9 млн дол. у 2019р.

Якщо перевести увагу на число учасників зовнішньоекономічної діяльності, що займалися ввезенням продукції, то помітно, що у 2019 р їхнє число збільшилось практично у 2 рази, що у свою чергу позначилось на зросту масштабів імпорту у відповідному році. (рис. 2.3).

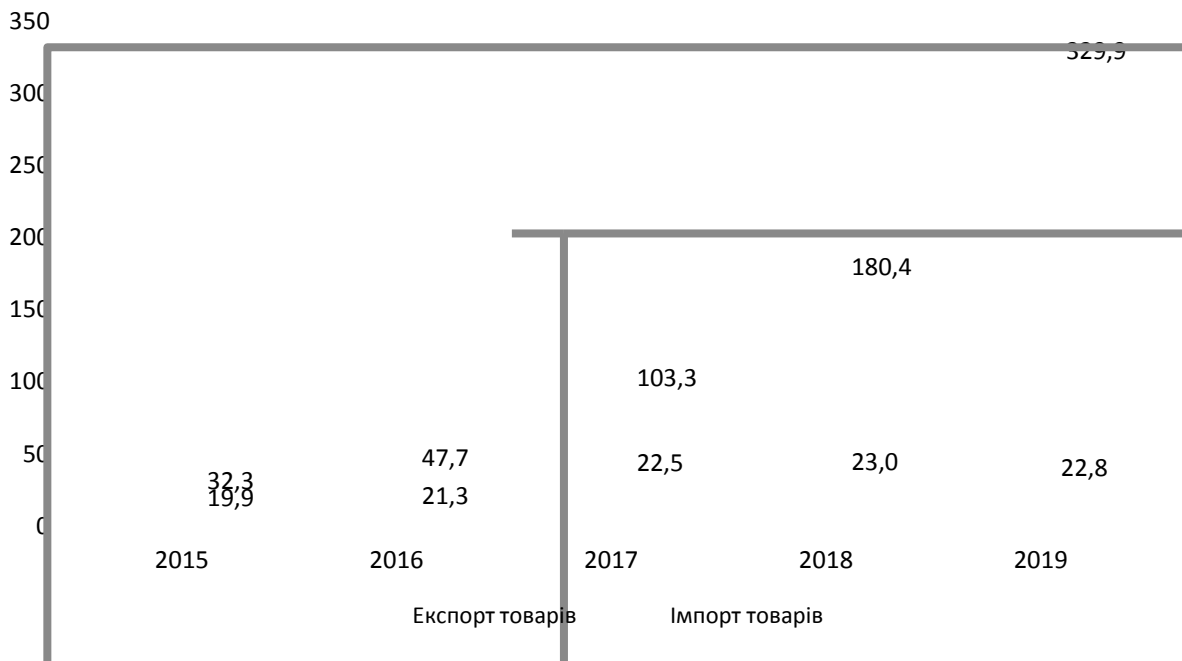

Рис. 2.3. Кількість учасників ЗЕД, що здійснюють зовнішню торгівлю товарами, тис. од.

Джерело: розроблено автором на основі [29]

Для опрацювання загальної та цілісної картини ситуації справ зовнішньоекономічної діяльності, вагомими та зразковими, на наш погляд, є відображення зовнішньоекономічного вектора динаміки держави у площині

аналізу руху експорту та імпорту основних видів товару у 2019 р. продемонстровано на рис. 2.4

Рис.2.4. Структура основних товарних груп українського експорту у 2020 р.

Джерело: розроблено автором на основі [29]

Розглядаючи рис. 2.4, простежуємо, що передове місце серед груп експорту продукції у 2020р. очолюють зернові культури – 9410,7 млрд грн. або 19,1 % від сукупного експорту; чорні метали – 7690,6 млрд грн. або 15,6 %; мінеральні продукти – 5331,6 млрд грн. або 10,8 %; готові харчові продукти – 3361,0 млрд грн. або 6,8 %

Отож, у структурі базових товарних груп українського імпорту перевищує низка товарних груп – котли, машини, апарати і механічні пристрої, а також наземні транспортні засоби, яким українська економіка може ефективно запропонувати імпортні замінники.

Ще однією безумовною тенденцією послідніх декількох років є переміна пріоритетів серед зовнішньоторговельних партнерів держави. (табл.2.2)

Таблиця 2.2

Показники обсягу зовнішньої торгівлі товарами з країнами основних інтеграційних об'єднань (млн дол. США)

Країни	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Країни ЄС								
Експорт	16758,6	17002,9	13015,2	13496,3	17533,4	20157,0	20750,7	18604,9
Імпорт	27046,5	21069,1	15330,2	17140,8	20799,4	23216,5	25012,2	23859,7
Країни СНД								
Експорт	22077,3	14882,3	7806,1	6031,5	6916,4	7025,2	-	-
Імпорт	27941,6	17276,9	10485,5	8565,4	11477,9	13209,1	-	-

Джерело: розроблено автором на основі [29]

Так, з 2016 р. в Україні зуміли збільшити загальні показники зовнішньої торгівлі з державами ЄС в напрямі вивозу з 13496,3 млрд дол. США до 20750,7 млрд дол. США у 2019 р., щодо ввезення - з 17140,8 млрд дол. США до 25012,2 млрд дол. США у 2019 р. Стосовно торгівельних взаємин з державами СНД, то рух спостерігається позитивним, за виключенням 2016р.

Якщо розглянути експортні поставки України до окремих держав, а не інтеграційних об'єднань, то, безумовно, найбільшим споживачем вітчизняної продукції так і залишається Російська Федерація у 2018 р. – 3652,6 млн. дол. або 77,7% від загального експорту у 2019р. – 3242,8 6 млн. дол. або 6,4%, Польща у 2018 р. – 3257,2 млн. дол. або 6,9%, у 2019р – 3295,8 млн. дол. або 6,6%, Туреччина у 2018 р.–2352,3 млн. дол. або 5,0%, у 2019р. –2619,0 млн. дол. або 5,2%, Китай у 2018 р. –2200,1млн. дол. або 4,6%, у 2019р–3593,1 млн. дол. або 7,2% (рис.2.5)

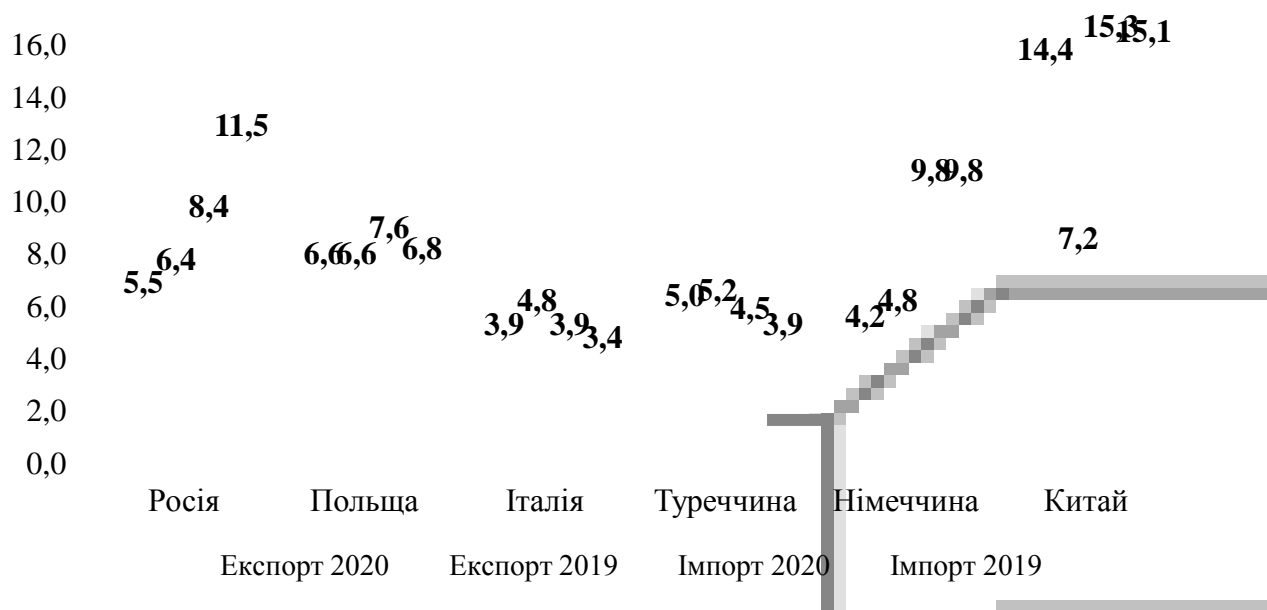

Рис.2.5. Географічна структура експорту та імпорту товарами України у 2019-2020р.,% [29]

Головними торговельними партнерами України щодо ввезення продукції у 2020 р. були 170 держав, основні з яких: Росія, Китай, Польща, Італія, Туреччина, Німеччина, Індія, Угорщина, Білорусь, США, Франція, Чехія, Швеція, Швейцарія, Австрія.

Але за відомостями Державної служби статистики України у 2020 році перше місце за обсягом українського експорту серед держав посідав Китай (рис. 2.5), який і на зараз залишається одним з основних наших торговельних партнерів, не зважаючи на введення санкцій та бойових дій на Донбасі [5].

Ще однією явною тенденцією кінцевих декількох років є зміна пріоритетів серед зовнішньоторговельних партнерів держави по ввезенню та вивозу продукції за 2020 р. (рис.2.6, рис.2.7)

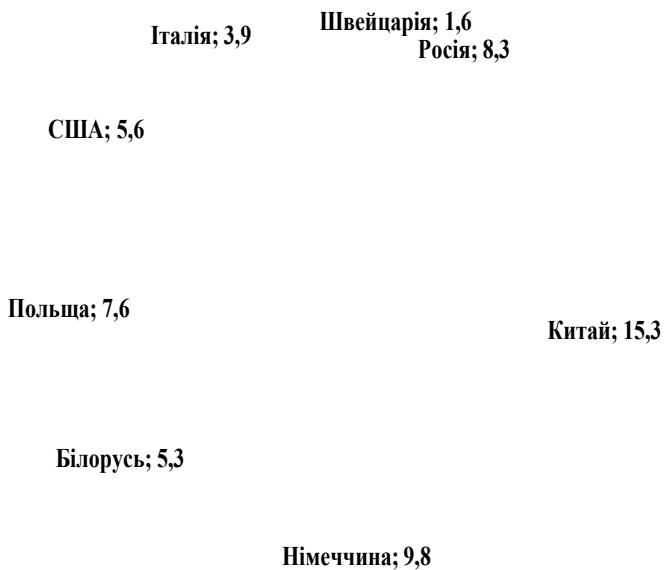

Рис.2.6. Географічна структура імпорту за 2020р, %

Джерело: розроблено автором на основі [29]

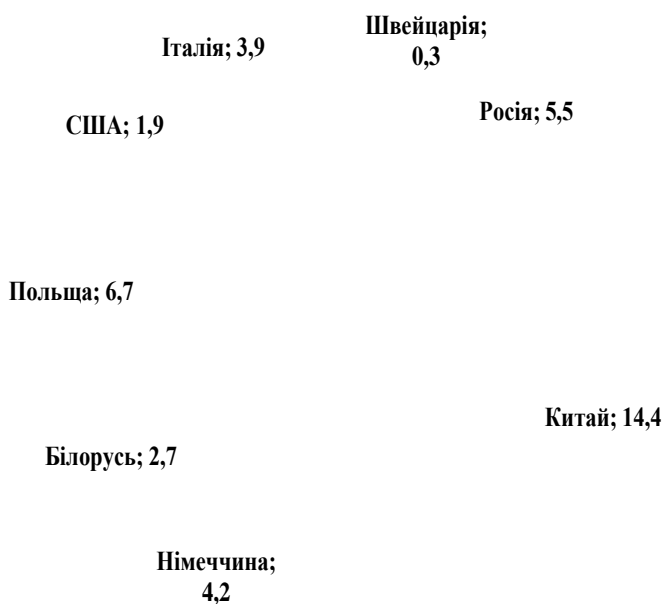

Рис.2.7. Географічна структура експорту за 2020р, %

Джерело: розроблено автором на основі [29]

Імпорт України протягом 2020 р. становив 54,3 млрд дол., що на 10,6% нижче, ніж за 2019 р.

Якщо зважати на обсяги імпорتنих поставок за 2020 р., то в загальному імпорті України частка Китаю являла 15,3%, Німеччини – 9,8%, Польщі – 7,6%, США – 5,6%, Італії – 3,9%. Імпорт з Росії до України за визначений термін скоротився на 35% зіставляючи з аналогічним періодом 2019р.і складав у загальному обсязі 8,3%.

Пандемія COVID-19 зумовила скорочення обсягів зовнішньої торгівлі України у грошовому еквіваленті. У січні–липні 2020 р. експорт продукції являв 26 629.6 млн дол. США або 92.6 % відносно із січнем–липнем 2019р., імпорт – 28749.4 млн дол. США або 85.3 %. Негативне сальдо було 2 119.8 млн дол. США (у січні–липні 2019р. негативне сальдо – 4968.0 млн дол. США), коефіцієнт покриття експортом імпорту – 0.93 (у січні–липні 2019 р. – 0.85) (рисунок). Верховною Радою України 30.03.2020 ухвалено Закон України № 540-ІХ "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)" [32].

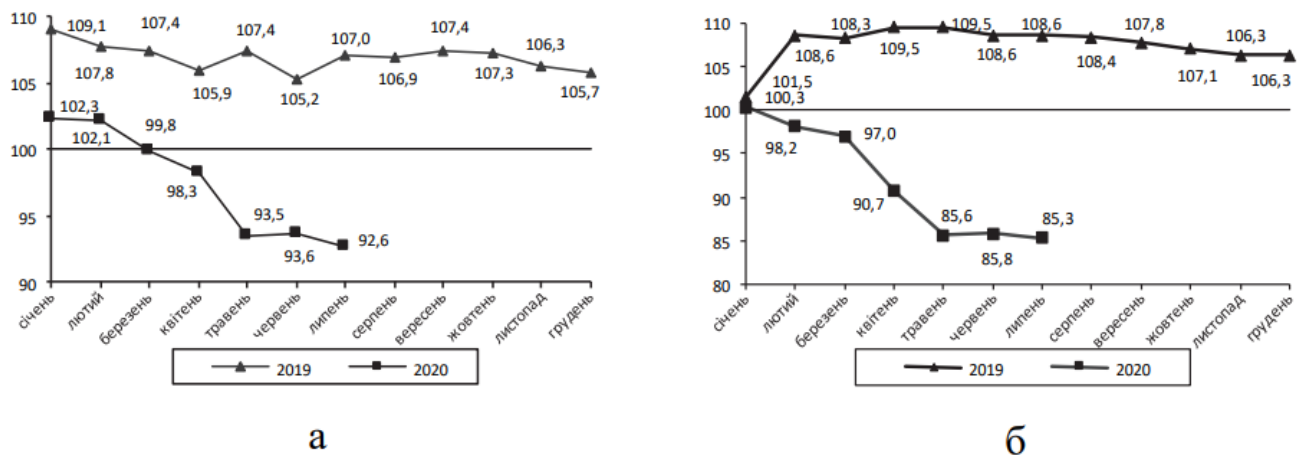

Рис.2.8.Динаміка обсягів експорту товарів з України (а) та імпорту товарів в Україну (б), % у вартісному вираженні до відповідного періоду попереднього року (наростаючим підсумком)

Отож, існуючі тенденції зовнішньої торгівлі за послідні декілька років спричинені такими факторами: нестабільне політичне та соціально-економічне становище в країні, недовершеність законодавчої бази у галузі торгівлі, слабка інноваційна та інвестиційна політика вітчизняних суб'єктів господарювання;

імпортна залежність від поставок високотехнологічної продукції та енергоносіїв. В наслідку, зріст імпортних товарів на внутрішньому ринку, скорочення числа вітчизняних і зменшення обсягів внутрішнього виробництва в цілому; обумовленість українських експортерів від регуляторної політики держав-партнерів.

Такі тенденції є показником незахищеності зовнішньоторговельної галузі держави від діяння різноманітних дестабілізуючих факторів як зовнішнього, так і внутрішнього середовища. Невідкладним завданням для подолання існуючих суперечностей у галузі зовнішньої торгівлі повинно стати введення дієвої та адекватної вимогам часу моделі зовнішньоекономічної діяльності, а точніше у галузі зовнішньої торгівлі. Позаяк, як демонструють результати вивчення діяльності вітчизняних підприємств – суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, чинна модель є віджилою та непродуктивною і не може постачити розвиток цієї галузі.

2.3. Аналітична оцінка фіскальної ефективності митної політики України

Продукція, що ввозиться в Україну, як й інші товари піддаються обкладанню податками та зборами. Митно-податкове навантаження є головним регуляторно-правовим засобом державного діяння на зовнішньоекономічну функцію суб'єктів господарювання, системою правових заходів налагодження зовнішньоекономічної діяльності підприємств економічного характеру. При імпорті на митну територію України продукція піддається оподаткуванню митом, податком на додану вартість, а окремі їх види – ще й акцизним податком.

Вказані види податків є непрямими, позаяк останнім платником є споживач продукції, на якого перелічені податки перекладаються способом надбавки до ціни. Тому, який фіскальний результат щодо наповнення Державного бюджету має ефективність зовнішньоекономічної діяльності нашої країни опрацюємо нижче (рис.2.9):

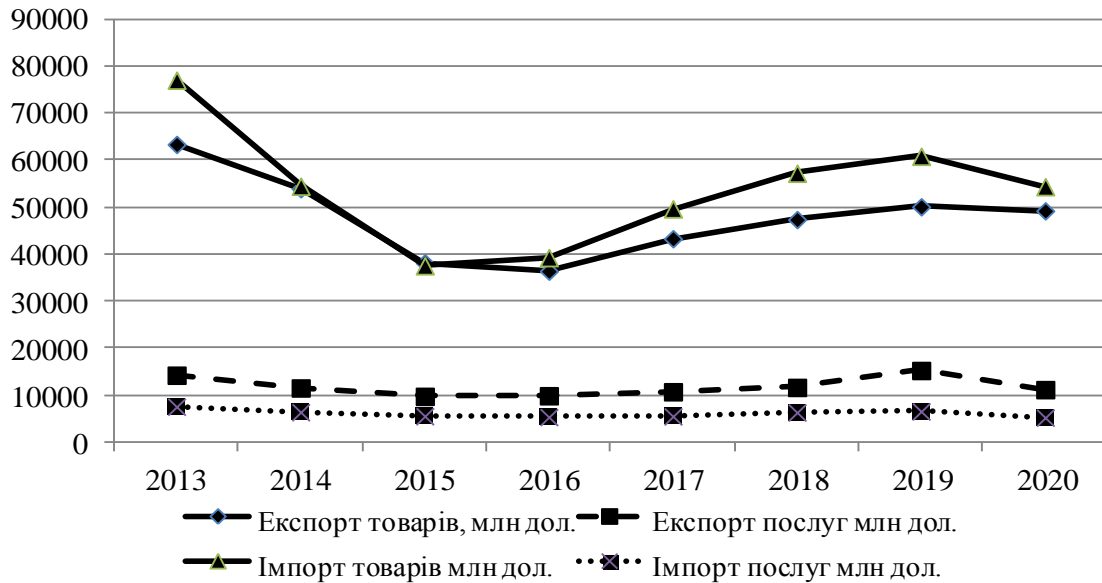

Рис.2.9. Динаміка експорту/імпорту товарів та послуг в Україні за 2013-2020 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [29]

Загальний обсяг експорту продукції у 2019 р. з показником 50054,6 млн дол. є меншим за показник у 2014 р. який складав 53901,7 млн дол., вказані дані демонструють слабкі позиції вітчизняних експортерів та дисбалансованість заходів держави у відповідному секторі. За опрацьований період експорт з України перевищував імпорт тільки один раз в 2015 р. на суму 610,7 млн дол.

З ціллю розрахунку ПДВ базою оподаткування ввезеної продукції (у тому числі наданого нерезидентом на умовах товарного кредиту) є договірна (контрактна) вартість такої продукції, але не менше митної вартості цих товарів, встановленої чинно до Митного кодексу, з урахуванням мита та акцизного податку, що піддаються сплаті і вводяться до ціни продукції. Тому, доречно вивчити частку ПДВ з імпортих товарів у будові доходів Державного бюджету за 2016-груд.2020 рр. (рис.2.10)

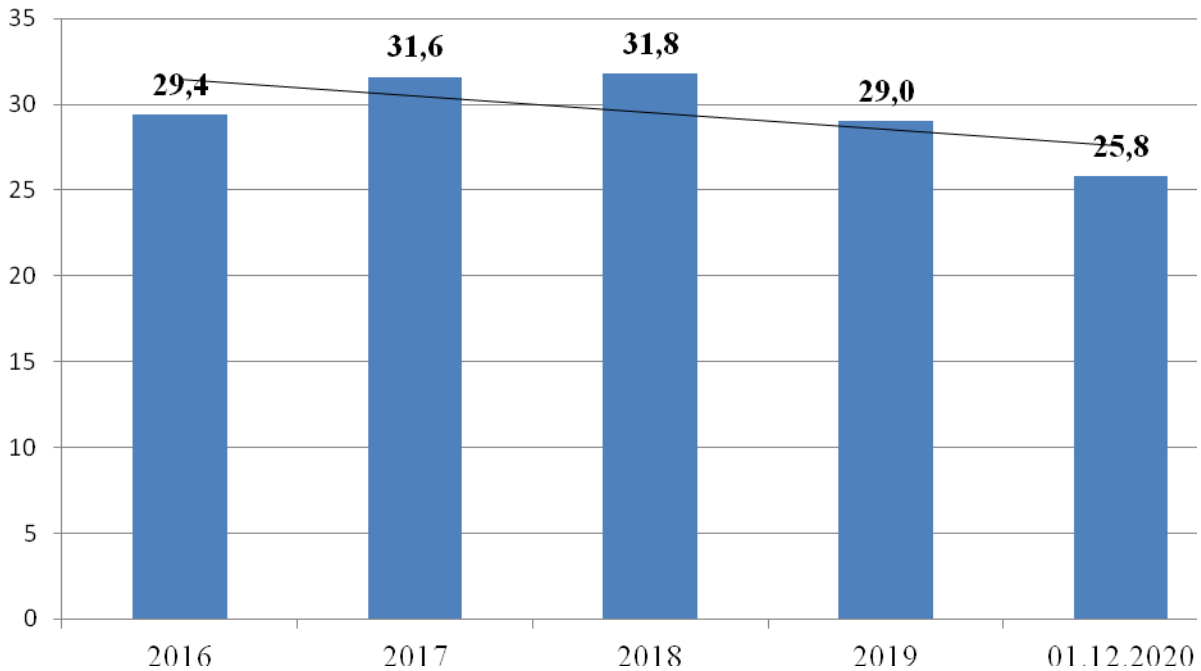

Рис. 2.10. Частка ПДВ з імпортованих товарів у структурі доходів Державного бюджету за 2016-груд.2020 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [29]

Питома вага надходжень податку на додану вартість з імпортованих на простір України продукції у структурі доходів Державного бюджету у січні-листопаді 2020 року скоротилась до 25,8%, а у 2016 р. являла – 29,4%, у 2017 р. – 31,6%, у 2018 – 31,8%, у 2019 р. – 29,0 %. Фактичні надходження від ПДВ з імпортованих на територію нашої держави товарів до державного бюджету за 2019 р. склали 289760,4 млн грн, також до загального фонду – 287388,4 млн грн. Зокрема, звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій з імпорту на митну територію України вітроенергетичних установок, сонячних панелей та трансформаторів з 01.01.2019 зумовило до втрат бюджету майже на 8,9 млрд грн. [29]

Крім того, акцизний податок сплачується не на всіх етапах просування продукції від виробника до споживача (як ПДВ), а тільки один раз – при їх виконанні (як правило, першій) чи імпорту на територію України (рис.2.11)

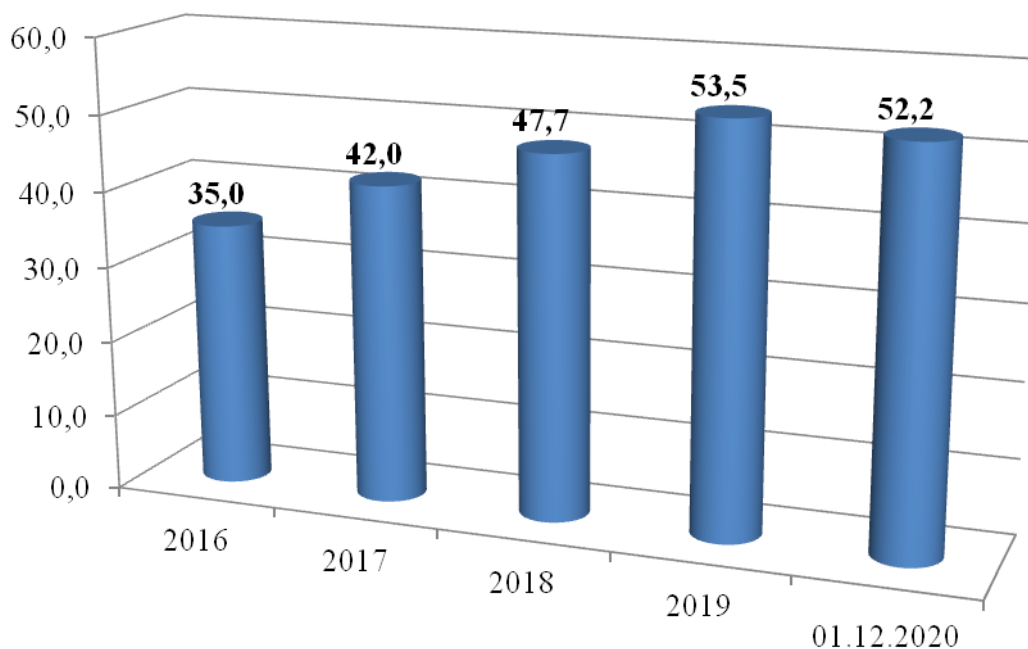

Рис. 2.11. Динаміка надходження акцизного податку від ввезених на територію України товарів, млрд грн.

Джерело: розроблено автором на основі [29]

Акцизний податок з імпортованих товарів на митну територію України підакцизних товарів (продукції) до державного бюджету у 2019 р. являв у сумі 53,5 млрд грн. Збільшення надходжень акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) до державного бюджету у 2019 р. зіставляючи з 2018 р. обґрунтовується збільшенням обсягів імпорту певних підакцизних товарів у 2019 р., а саме: виноробної продукції на 21,5 %, лікєро-горілчаних виробів – на 5,9 %, тютюнових виробів – на 16,5 %. [4]

Аналізуючи питання, що торкається наповнення бюджету, слід зосередити увагу на структурі об'єктів, з яких було сплачено акцизний податок за 2019р.(рис.2.12)

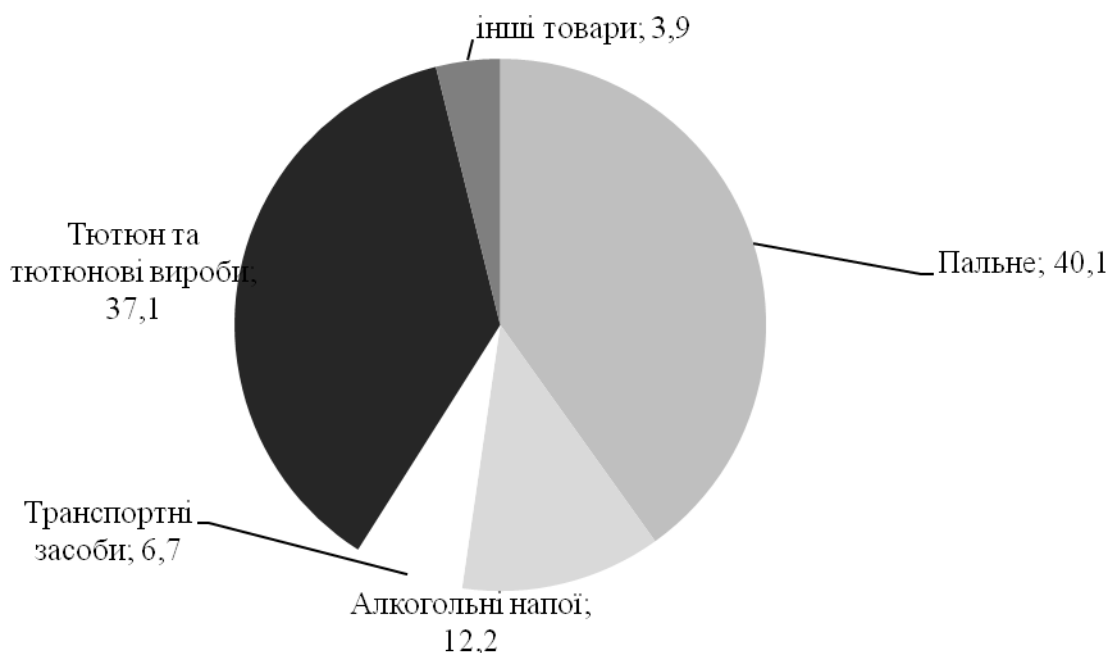

Рис.2.12. Надходження акцизного податку до Державного бюджету залежно від об'єкта оподаткування у 2019 р.,%

В цілому сума акцизного податку із імпортованої продукції в Україну в 2019р. складала 53,5 млрд грн. Головними підакцизними товарами, що генерували об'єкт оподаткування при ввезенні були: нафтопродукти – 40,1%, тютюн та тютюнові вироби – 37,1%, алкогольні напої – 12,2%, транспортні засоби – 6,7%.

Якщо зосередити увагу на знаряддях управління зовнішньоекономічною діяльністю, то варто дослідити ввізне (імпортне) мито, яке налічується на продукцію при їх імпорті на митну територію нашої держави.

Рис. 2.13. Обсяги та частка ввізного мита у структурі доходів Державного бюджету за 2016-12.2020рр.

Джерело: розроблено автором на основі [29]

Діапазон надходжень ввізного мита до бюджету у 2019 р. рівнявся 29855,4 млн грн. Затвердження офіційного обмінного курсу гривні, який у середньому за 2019 р. складав 25,8 грн/дол. США при врахованому в бюджеті середньорічному прогностному обмінному курсу на 2019 рік – 28,2 грн/дол. США позначилось на недовиконання надходжень до бюджету сум імпортованого мита. У 2019 р. порівняно 2018 р. надходження ввізного мита піднялися на 12,4 %, або на 3295 млн грн, що зумовлено збільшенням обсягу ввезення продукції на 6,3%.

Визначені тенденції є показником незахищеності зовнішньоторговельної галузі країни від діянь різнопланових дестабілізуючих факторів зовнішнього та внутрішнього осередків. Важливим завданням для вирішення існуючих дисбалансів у галузі зовнішньоекономічної торгівлі зобов'язана здійснюватися результативна вимогам часу будова зовнішньоекономічної діяльності. Так, як демонструють результати вивчення діяльності вітчизняних суб'єктів

господарювання, наявна модель є віджилою та непродуктивною і в майбутньому не може забезпечити піднесення цієї галузі.

Висновки до розділу 2

Інтеграційні процеси до ЄС віщують апроксимацію законодавства України до європейського та послідовне руйнування перешкод зовнішньої торгівлі як для підприємств України, так і для Європи. Побіжно тарифні та нетарифні ліміти в цілому виконують протекціоністське значення для національного виробника. Ці обмеження скорочуватимуться протягом перехідного періоду інтеграції України до абсолютного їх ліквідування.

Розбір руху та структури зовнішньої торгівлі засвідчив, що за останні роки здійснились конкретні зміни в масштабах експортно-імпортних операцій та зміна самого напрямку зовнішньої торгівлі. Але брак появи нової експортної продукції майже за всі роки незалежності країни вказують швидше про «зацикленість» на узвичаєних поставках сировини на зовнішні ринки та брак інноваційного піднесення вітчизняного виробництва.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ УЛОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

3.1. Вплив пандемії COVID-19 на трансформацію митної політики в Україні

Оголошена Всесвітньою організацією охорони здоров'я 11 березня 2020 р. пандемія COVID-19 вагомо позначилася на фактично всі сфери економіки та галузі життєдіяльність держав світу, а також на реалізацію митної політики. Для Всесвітньої митної організації (ВМО) це стало істинним викликом. У повідомленні Генерального секретаря ВМО зазначалось про потребу здобутку балансу між протидією з розповсюдженням COVID-19 та постачанням безвідривності ланцюгів поставок та розшукування сприятливіших практик митних адміністрацій в умовах пандемії [46].

Зміни в торговельній політиці України та інших держав, впроваджені обмеження у зв'язку із COVID-19 відбилися на обсягах зовнішньої торгівлі України. Міністерство закордонних справ України на постійній основі ввело моніторинг змін у торговельній політиці зарубіжних держав в умовах розповсюдження COVID-19 у світі [35]. Ці та інші рішення не могли не позначитися на функцію митних адміністрацій держав світу та реалізацію митних формальностей у світі та Україні зокрема, що вимагає окремого вивчення.

Підготовлений ВМО перелік пріоритетних лікарських засобів для митних цілей під час пандемії COVID-19 включає продукцію медичного призначення та лікарські засоби для протидії з COVID-19. Список прописаний для допомоги посадовим особам митниць і учасникам зовнішньоекономічної діяльності в процесі ідентифікації та класифікації при митному оформленні. Перерахунок узгоджено з кодами ГС поміщає лікарські засоби для загального лікування госпіталізованих пацієнтів, а також певні лікарські засоби, що застосовуються безпосередньо для лікування COVID-19. Де це ймовірно, лікарські засоби

ідентифікуються за їх міжнародними непатентованими іменуваннями (INN) [51].

Для відвертання незаконному обігу продукції, пов'язаних з COVID-19, ВМО та її учасники ефективно звершили всесвітню надзвичайну операцію під найменуванням "СТОП", звіт про яку окреслений на онлайн-конференції 6 жовтня 2020 р. Ця дія була бистроплинною та негайною реакцією ВМО у співробітництві з 99 митними адміністраціями держав-членів, націленою на осторогу незаконного обороту ліків та медичних засобів, також і узалежнених від пандемії COVID-19.

Операція тривала з 11 травня по 12 липня 2020 р. під управлінням Секретаріату ВМО. Митним органам змогли запобігти проникненню на національні ринки незаконних і сфальсифікованих ліків та дезінфікуючих гелів, зроблених без додержання будь-яких санітарних норм, а також тестових наборів COVID-19, масок, окулярів, термометрів та медичних халатів, які не відгукуються чинним вимогам.

ВМО не перестає уважно вистежувати за розвитком ситуації, з огляду на ймовірні чергові дії. Розбір показників, здобутих під час операції, надає відомості про головні застосовувані шляхи незаконного руху, а також про обумовлену пандемією COVID-19 продукцію, що якомога найчастіше продається. Наслідки та висновки операції убезпечать спромогу ВМО та її учасникам вдосконалити управління операційними загрозами, на які наштовхуються митниці, та постачити більш продуктивне націлювання на протидію з незаконним рухом товарів на світовому, регіональному та національному рівнях [47].

Побіжно правління ВМО та СОТ 6 квітня 2020 р. постало із спільною заявою, зобов'язавшись трудитися разом для підтримки торгівлі такими засобами першої необхідності, як медичні товари, продукти харчування та енергоносії. При цьому вагоме значення вбачають комунікація, координація та співробітництво на національному та місцевому рівнях між суднами, портовими установами, митними адміністраціями та іншими компетентними

органами, що націлені на постачання безпечного та безперестанного потоку через державні рубожи життєво необхідних медичних препаратів та обладнання, критичної сільськогосподарської продукції й інших товарів та послуг, а також елімінацію затримок у міжнародному ланцюгу постачання, сприяння здоров'я та добробуту всього населення. [50].

На сайті ВМО представлено інформацію, опубліковану організаціями-партнерами (IATA, UNECE, International Maritime Organization, Universal Postal Union) щодо статусу пунктів в'їзду та їх функції. Інформація поміщена на глобальній карті світу за видами транспорту: авіаційний (пасажирські та вантажні перевезення), морський, наземний, поштові відправлення [12].

Україна також здійснила певні дії для запобігання поширення COVID-19 на рівні Кабінету Міністрів України та Державної митної служби (Держмитслужби). Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову від 11 березня 2020 р. № 211 "Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2" (зі змінами), якою встановив карантин на усій території нашої держави [33].

13 березня 2020 р. підписано розпорядження Кабінету Міністрів України № 288-р "Про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю", відповідно до якого тимчасово причинено 94 пункти пропуску через державний кордон і пунктів контролю та тимчасово закрито пішохідне з'єднання у 49 пунктах пропуску через державний рубіж. До розпорядження додано 8 змін, чинно до яких знімалися ліміти на закриття пунктів пропуску через послаблення карантинних обмежень. Станом на 16.09.2020 тимчасово закритими залишаються 38 пунктів пропуску через державний рубіж та пунктів контролю [38].

Введені заходи позначилися на всіх галузях життєдіяльності держави, а також і на роботу митних органів Держмитслужби, масштаби руху товарів і транспортних засобів, оформлення митних декларацій та інших митних документів посадовими особами митниць (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

**Обсяги пропуску через митний кордон України транспортних засобів
і товарів у січні-вересні 2019–2020 рр. [43]**

Показник	Одиниця виміру	Січень-вересень 2019 р.	Січень-вересень 2020 р.	Відхилення, %
Пропущено через митний кордон України транспортних засобів:		13.8	6.7	-106.0
на ввезення	млн од.	6.9	3.4	-102.9
на вивезення		6.9	3.3	-109.1
залізничних вагонів		2 022.3	1 536.1	-31.7
морських суден		12.4	12.4	0.0
річкових суден		11.7	6.3	-85.7
автотранспорту	тис. од.	11 530.8	5 019.4	-129.7
повітряних суден		112.2	49.3	-127.6
інших транспортних засобів		61.6	39.8	-54.8
Пропущено товарів через митний кордон України (крім товарів, що переміщуються стаціонарними видами транспорту):		247.0	246.4	-0.2
на ввезення	млн т	70.9	63.9	-11.0
на вивезення		176.1	182.5	3.6

Валове число пропущених через митний рубіж України транспортних засобів у січні-вересні 2020 р. відносно з 2019 р. скоротились у більш, ніж у 2 рази або на 106 % – з 13.8 до 6.7 млн од. Причому, зниження здійснилось практично рівною мірою як на імпорт, так і на експорт (табл. 3.1).

За видами транспортних засобів не перетворилася кількість пропущених морських суден, яка являла 12.4 тис. од. По всіх інших видах транспорту скорочення складало від 31.7 % для залізничних вагонів до практично 130 % для автотранспорту. Але це фактично не позначилось на загальні масштаби пропуску товарів через митний рубіж України, обсяги яких у фізичному вимірі скоротились тільки на 0.2 % до 246.4 млн т за 9 місяців 2020 р.

При цьому розміри імпортованих товарів знизились на 11 % до практично 64 млн т, а розміри експортованих товарів навіть підвищилися на 3.6 % до 182.5 млн т. У січні-вересні 2020 р. зіставляючи з аналогічним періодом 2019 р.

валовий обсяг оформлення митних декларацій форми МД-2, за якими оформлюються товари підприємств, скоротився з 3 358.8 до 3 176.7 тис. шт. або на 5.7 %. Скорочення обсягів оформлених МД-2 на імпорт (надходження) складало 5.1 %, а на експорт (пересилання) – 3.7 %. Більш помітне скорочення (–15.6 %) зафіксовано у числі оформлених МД-2 на прохідний транзит, що на пряму обумовлено із закриттям пунктів пропуску на рубожі (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Обсяги оформлення митних декларацій та інших митних документів митними органами у січні-вересні 2019–2020 рр., тис. шт. [43]

Показник	Січень-вересень 2019 р.	Січень-вересень 2020 р.	Відхилення, %
Оформлено митних декларацій форми МД-2, у тому числі:	3 358.8	3 176.7	–5.7
на ввезення (надходження)	2 258.7	2 149.4	–5.1
на вивезення (пересилання)	748.7	722.0	–3.7
на прохідний транзит	280.6	242.8	–15.6
Оформлено інших митних документів:	1 221.1	607.8	–100.9
квитанцій МД-1	1 096.8	314.5	–248.7
оглядових розписів М 15	55.5	182.9	69.7
митних декларацій М-16	68.8	110.3	37.6

Гіршою є статистика щодо оформлення інших митних документів, розміри яких у січні-вересні 2020 р. зіставляючи з аналогічним періодом 2019 р. скоротились більш, ніж у 2 рази – з 1 221.1 до 607.8 тис. шт. Здебільшого це сталося через скорочення у більш, ніж 3.5 рази оформлення митних квитанцій форми МД-1, за якими сплачуються митні платежі при руху продукції населенням. Це спричинено введеною заборонаю на в'їзд чужоземців в Україну та вибуття громадян України до інших держав світу.

При цьому визначені заборони викликали збільшення практично на 70 % числа оглядових розписів М 15 та на 37.6 % митних декларацій М-16, за якими оформлюються товари, що пересилаються в Україну у міжнародних поштових та експрес-відправленнях.

До вказаного списку внесено ряд змін чинними постановами Кабінету Міністрів України. Зокрема, постановою № 620 від 22.07.2020 із назви постанови, пункту 1 та із назви перерахунку постанови слова "які звільняються від сплати ввізного мита та" вилучено. Внаслідок цього, від дня оприлюднення постанови, тобто з 23.07.2020, вказані лікарські засоби та вироби медичного призначення не визволяються від оподаткування ввізним митом [21].

Крім того, ухвалено ряд нормативно-правових актів щодо постачання трудових прав державних службовців, кадрів державних органів, підприємств, установ та організацій на період встановлення карантину, змін до певних законодавчих актів України, націлених на постачання додаткових соціальних та економічних гарантій робітників через розповсюдження COVID-19, змін щодо перенесення строку подання декларації, проведення протипандемічних заходів. Постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2020 р. № 375, також для посадових осіб Держмитслужби, які мають прямий контакт з громадянами в процесі здійснення своїх функціональних обов'язків, завбачено встановлення надбавки у граничному розмірі 50 % від заробітної плати (грошового забезпечення) на час введення карантину та 30 днів після його закінчення [23].

Здійснились певні зміни в торговельній та митній політиці, моніторинг яких виконує Міністерство закордонних справ України. Схвальним фактом є брак змін торговельної політики у ТОП-15 країн торговельних партнерів України в експорті. Це дає спроможність українським виробникам постачати експорт вироблених товарів на відповідні закордонні ринки збуту. З ціллю запобігання недотриманню ланцюгів поставок лімітування руху не здійснюються на людей і транспортні засоби, які займаються перевезеннями вантажів автомобільним, залізничним, морським, річковим, повітряним видами транспорту, а також на переміщення зовнішньоторговельної продукції як у державах-партнерах, так і в Україні. Однак деякі держави ввели певні заборони та обмеження на реалізацію експортно-імпортних операцій з поодинокими товарами, руху осіб через рубіж [24].

Кабінетом Міністрів України схвалено Перелік товарів (а також лікарських засобів, медичних виробів та/або медичного обладнання), потрібних для виконання заходів, націлених на запобігання появи і розповсюдження, локалізацію та ліквідацію спалахів, епідемій та пандемій гострої респіраторної хвороби COVID-19, виникненої коронавірусом SARS-CoV-2, які звільнялися від оподаткування ввізним митом та податком на додану вартість до 22.07.2020, а починаючи з 23.07.2020 – лише від оподаткування ПДВ.

Введені в Україні заходи у зв'язку з розповсюдженням COVID-19 позначилися на діяльність митних органів Держмитслужби. Тимчасово були призупинені деякі пункти пропуску через митний кордон та пункти контролю, 38 з яких залишаються закритими дотепер. Скоротились обсяги руху товарів і транспортних засобів, оформлення митних декларацій. Але митні формальності посадові особи митниць здійснювали оперативно, з додержанням діючого законодавства та міжнародних договорів України.

3.2. Напрями модернізації використання митного інструментарію в умовах інтеграційних змін

Упродовж кінцевих десятиріч у світі проглядається стійкий зріст міжнародного товарообігу, організоване з чіткою тенденцією до послідовного зменшення торгівельних перешкод більшістю держав. Зазначене зниження є продуктом цілої низки двосторонніх та багатосторонніх інтернаціональних переговорів та договорів, що стали їх результатами.

Збільшення інтеграційних процесів як у багатосторонньому, так і у двосторонньому вимірах, від'ємно позначається на широту впливу та список знарядь державного регулювання економіки, а саме: митних інструментів, що посідають передове місце у урядовому регулюванні зовнішньоекономічної діяльності. Враховуючи загрози соціально-економічного та екологічного характеру, які постають при браку або недостатності державного регулювання економічних ходів, вельми вагомим є постачання результативності тих митних інструментів, вжиток яких ймовірний за умовами інтеграційних домовленостей.

Іншим знаряддям є технічні регламенти та нормативи, а також санітарні та фітосанітарні дії формально покликані відстоювати національні ринки та їхніх споживачів від шкідливої продукції, але на практиці застосовуються і у суто протекціоністських або політичних цілях. Пригожим прикладом є санкції Російської Федерації проти вітчизняної молочної продукції кількарічної давності, а також заборона на імпорт окремими виробниками кондитерської продукції до цієї країни [37, с. 133].

Однак, до застосування цього інструменту варто відноситися з обачністю – засадами СОТ передбачені процедури апеляції таких обмежень, до яких, наприклад, вдавалася й Україна, хоча й хід розбору таких скарг є вкрай тривалим у часі і не придержує дію таких обмежень. Антидемпінгові мита, що через свій специфічний статус вирізняються у окрему категорію, є найпоширенішим у СОТ механізмом виняткового захисту внутрішнього ринку у кризові етапи: у період з 1995 по 2016 рік державами-членами СОТ було ініційовано 5286 антидемпінгових розслідувань, 3405 з яких скінчилися ухваленням рішення про впровадження антидемпінгового мита.

Так, у період з 1995 по 2016 рік країнами-членами СОТ було ініційовано 445 компенсаційних розслідувань, 240 з яких просякли в ухвалення рішення про вжиток компенсаційних мит [49].

Як і у ситуації з антидемпінговим митом, цей інструмент може застосовуватись з політичною метою і сприймається партнерами негативно, тому при ухваленні належних рішень варто готувати достеменну та ґрунтовну доказову базу. Режим найбільшого сприяння є вирішальним у всьому інституті СОТ. В цілому, він значить, що митні ставки, які пропонуються одним членом іншому, як це вказувалось швидше, повинні надаватися й усім іншим. Тим не менш, механізми СОТ віщують перспективу для країн-членів укладення договорів про вільну торгівлю та митних союзів, у межах яких учасники таких детальних інтеграційних утворень здобувають, все ж, позитивно-дискримінаційні умови. Тому, наряду з членством у СОТ, різні країни ухвалюють між собою також регіональні торгівельні угоди, число яких з 1990

року зросло з 50 до 294 у 2019 році (рис.3.2). Станом на 2019 рік практично половина світової торгівлі здійснювалася між державами-учасниками таких торговельних угод. [5]

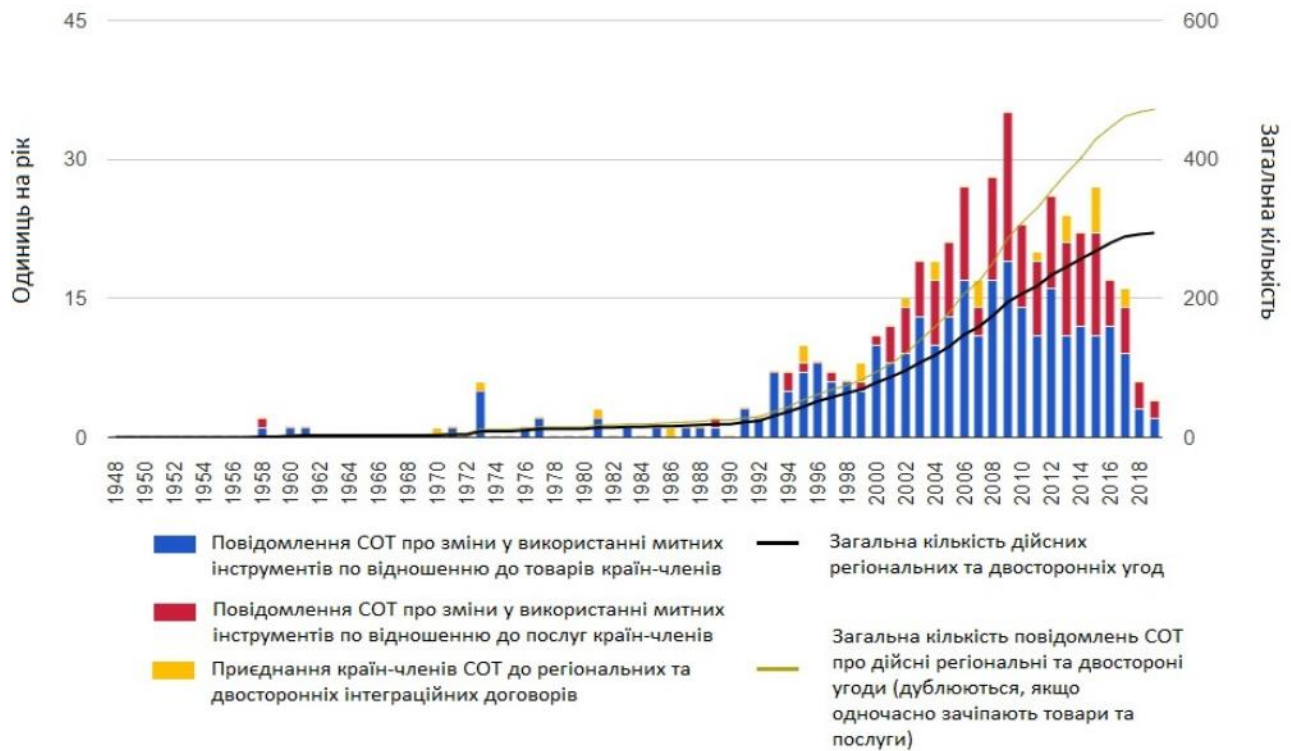

Рис.3.2. Динаміка зростання кількості регіональних та двосторонніх торговельних/інтеграційних угод у період з 1948 по 2019 рік.

Джерело: складено на основі інформації з даних RTA-IS COT [48]

Визначальним елементом будь-яких регіональних торговельних угод здебільшого є скорочення рівня мит або абсолютна їх ліквідація у торгівлі між сторонами. Через зменшення рівня мит чи лімітів по тарифним квотам, члени угоди здобувають преференційний доступ до ринків інших учасників для певних агропродовольчих товарів. За загальною нормою, у регіональних торговельних угодах нечутливі сектору підлягають більшому скороченню перепон, а чутливі – виходять з списку тих, що підпадають під скорочення мит, налагоджуючись, взамін, тарифними квотами.

Рис.3.3. Загальний середній рівень діючих ставок, %

Як бачимо на рис. 3.3, регіональні та двосторонні інтеграційні угоди вкрай підвищили рух зменшення тарифних перепон. Так, з їх урахуванням митні ставки з 1995 року скоротились на 55% у середньому арифметичному виразі та практично на 56% у середньому зваженому арифметичному виразі. Проте, навіть з їхнім урахуванням, здійснення державної політики з продовольчої безпеки за сприянням інструменту митної ставки не перестає діяти.

Вагоме місце у таких угодах посідають і нетарифні митні інструменти. Останні регіональні торговельні угоди, на зразок Всеохоплюючої економічної і торговельної угоди між Канадою та Європейським Союзом, настановляють правила щодо вжитку нетарифних заходів регулювання експортно-імпортової функції, здебільшого – шляхом збільшення комунікації та координації між членами. Переважно, положення регіональних торговельних угод щодо вжитку санітарних та фітосанітарних заходів та технічних перешкод у торгівлі кореспондують з релевантними багатогранними міжнародними договорами. [48].

Так, у 2018 році з ціллю полегшення митного документообігу та в межах здійснення Україною зобов'язань щодо використання міжнародних документів у митній справі та торгівлі, а точніше, так званих Customs Blueprints (митних прототипів), здійснився поділ Державної фіскальної служби на Державну

податкову службу України та Державну митну службу України (постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 № 1200). Стосовно скорочення митних ставок як наслідку введення режиму преференцій, то чинно до умов Асоціації введено асиметричний хід відкриття ринків.

Уже нині держави ЄС відмінили 116 ввізні мита на 94,7% видів промислової продукції та 82,2% видів продукції сільськогосподарського походження. При цьому з сторони України, зважаючи на чутливість внутрішнього ринку, було впроваджено пільгові митні режими тільки для 49,2% видів продукції за всіма товарними групами. Перетворилися і рівні тарифного захисту: в Україні на товари з ЄС середньоарифметична ставка мита скоротилась до 2,24% (проти 4,95%), для української продукції, що експортується до держав ЄС, ставка складає 0,5% (проти 7,6%) [14].

Відповідно до домовленостей максимальна преференція буде здобута у 2020 році, втім Україна вбачатиме переваги за рахунок меншого зниження ставок ввізного мита на імпортовану продукцію з держав ЄС (табл. 3.2) [13].

Таблиця 3.2

**Зміни ставок ввізного мита між Україною та ЄС під час реалізації
положень Угоди про асоціацію [4]**

Товарні групи	Середньоарифметичні ставки ввізного мита, %					
	Ставки базові (до підписання Угоди)		Ставки з моменту набуття чинності угодою (2016 р.)		Ставки по закінченні 10-річного перехідного періоду (2026 р.)	
	Україна	ЄС	Україна	ЄС	Україна	ЄС
За всією товарною номенклатурою	4,95	7,6	2,24	0,5	0,32	0,05
За групами HS 01-24 (сільгосппродукція)	9,24	19,8	6,77	0,6	1,38	0,24
За промисловими товарами (HS 25-27)	3,67	3,9	1,12	0,5	0,00	0,00

Доречно наголосити, що чинно до Угоди про асоціацію сторони

нуліфікують більшість видів ввізного мита протягом дії перехідного періоду (для ЄС – до 2016 року, для України – до 2026 року).

Розглядаючи митну політику в ході євроінтеграції В.Є. Данкевич вбачає, що «сам факт узгодження сторонами такого різнопланової за змістом та кількістю взаємних домовленостей сукупності дій є свідченням того, що Україна та ЄС мають серйозний намір не тільки перевести співпрацю на якісно новий рівень, але й суттєво наблизити економічну систему України до економічної системи ЄС на основі взаємної лібералізації, передусім руху товарів, капіталів та послуг, гармонізації підходів та принципів, на яких будується галузева політика та система регулювання виробничо-комерційної діяльності» [10].

У звіті про реалізацію Угоди про асоціацію як перспективний вектор з'єднання в митній сфері на 2019 рік проголошено потребу ухвалення Україною ряду законопроектів, зокрема «Про внесення змін до Митного кодексу щодо деяких питань виконання Глави 5 Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони , та Європейським Союзом , Європейським співтовариством з атомної енергії і їх державами-членами, з іншої сторони» (№ 7473); «Про внесення змін до Митного кодексу України (щодо виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС)» (реєстр. № 4615); «Про режим спільного транзиту» (№ 9532); «Про внесення змін до Митного кодексу України що до захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України» (№ 4614) [4].

На жаль, деяку занепокоєність щодо митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в європейських партнерів зумовлюють прояви корупції в митній галузі. Так, заступник бізнес-омбудсмена (самостійна інституція, яку випустили уряд України, Європейський банк реконструкції і розвитку, Організація економічного співробітництва та розвитку й незалежні бізнес-асоціації), зважаючи на інформацію від представників бізнесу, визначив головні проблемні ситуації, узалежнені з фактами корупції на митниці (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Класифікація основних проблемних ситуацій у митній сфері, які можуть бути пов'язані з проявами корупції [40]

Різновид проблеми, що може викликати корупційні прояви у митній сфері	Напрями розв'язання
Проблема дефініції митної вартості	Компанія може додержуватися іншої точки зору щодо митної вартості продукції, який імпортується через рубіж. При цьому своєрідними є зловживання митних органів із безгрунтовним вимаганням документів. Бізнесу буває не зовсім второпно, як митники вживають другорядні методи дефініції митної вартості, і нерідко підприємці не розуміють закономірності, за якою загалом налічуються суми митних платежів
Проблема повернення понадміру сплачених платежів	На практиці бізнесу легше домовитися з позицією митників і сплатити те, що потребує митниця, прямо на кордоні, для того, щоб асигнувати товар у вільний обіг, а вже потім компанія йде до суду; виграє його, суд нуліфікує коригування митної вартості, але при цьому можуть бути утруднення з здійсненням рішення суду про анулювання рішення про корегування митної вартості так, щоб митниця відмінила висновок, звернулася до казначейства і перебільшено сплачені гроші були повернуті компанії
Проблема безпідставної класифікації продукції	Є відмінності не тільки в митниці з декларантами, але й між постановами, який та й сама митниця постановляла щодо остаточно достеменного товару або щодо якого побутують рішення, прийняті на етапі адміністративного чи судового оскарження. Практика класифікації продукції в українських митників є геть-чисто нелогічною
Проблема появи адміністративної відповідальності за недодержання митних правил	Адміністративна відповідальність за недодержання митних правил є об'єктом критики бізнесу, передусім через те, що строгість відповідальності не відгукується тяжкості порушень
Проблема захисту прав інтелектуальної власності	Представники бізнесу жаліються на недостачу захисту прав інтелектуальної власності в процесі переміщення продукції через митний кордон
Проблема втручання правоохоронних органів у процес митного огляду	Правоохоронцям, зокрема СБУ та Національній поліції, уділено право ініціювати широкий спектр дій із доступом до продукції декларантів, перевантаження, розпакування тощо. Але в Митному кодексі України є засада, що втручання правоохоронців у у процес митного органу прямо не дозволене.

У цьому контексті якраз діяльне введення плану дій з пристосування процедур митного регулювання до європейської практики добродіятиме не лише істотному полегшенню митних процедур, але й унеможливлуватиме корупційні дії, що врешті-решт стане ствердним сигналом для бізнесу та добродіятиме збільшенню масштабів експортно-імпортних операцій.

У регіональних та двосторонніх домовленостях, які через більшу закритість, регіональні та двосторонні договори показують більшу за СОТ успішність у справі зниження торгівельних перешкод, надто у галузі агропродовольчої продукції (у той час як, приміром, за продукцією тваринництва фактичні тарифні перепони за основними товарними групами у СОТ зросли, на рівні регіональних та двосторонніх угод на 28,5% за 22 роки), на перший план постає інститут тарифного квотування, який, найточніше, широко вживається у рамках Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми країнами-членами, з іншого боку. Зростання участі держави у регіональних та двосторонніх торгівельних угодах хоч і несе у собі небезпеку продукування складного регулятивного «клубка» і торгівельної інтервенції, зоставляє достатню число митних інструментів для успішного здійснення державного регулювання економіки.

Висновки до розділу 3

Введені в Україні заходи у зв'язку з розповсюдженням COVID-19 позначилися на роботі митних органів Держмитслужби. Тимчасово була призупинена робота певних пунктів пропуску через митний рубіж та пункти контролю. Скоротились масштаби руху продукції і транспортних засобів, оформлення митних декларацій. Втім митні формальності посадові особи митниць здійснювали оперативно, з додержанням діючого законодавства та міжнародних договорів України. Розвиток митного регулювання на національному рівні в умовах євроінтеграційних направленостей вимагає єдиного підходу та уніфікації всіх знарядь системи регулювання. Глобалізація активізує конкурентну боротьбу на міжнародному ринку, тому зростає роль митного регулювання з ціллю захисту національного ринку, з одної сторони, та опора національної експортної галузі з іншої. При цьому піднесення інструментів митного регулювання повинно бути націленим на постачання конкурентоспроможності національних виробників і економічної безпеки країни.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі подано теоретичні узагальнення та одержано нові ухвалення наукових питань, що відбиваються у дефініції основних напрямів збільшення результативності митної політики України. Це дало спромогу визначити наступні висновки теоретичного та науково-практичного характеру:

1. Митна політика України видає собою систему принципів і напрямів державної діяльності у галузі реалізації забезпечення власних економічних інтересів і безпеки завдяки митно-тарифних і нетарифних регулюючих дій зовнішньої торгівлі. Завершальною ціллю митної політики, чинно до її тлумачення, є система заходів, націлених на постачання економічної охорони державних кордонів і здійснення зовнішньоекономічної програми країни в міжнародній комунікації через засоби митного регулювання, тобто державного діяння на галузь митних взаємин.

Підґрунтя нормативно-правової бази в ході реалізації митної політики в Україні складають Митний кодекс України і Закон України «Про Митний тариф», які видають собою базу наступного розвитку митної політики.

2. Ефект митної політики - це діяння реальних заходів реалізації митної справи на постачання піднесення національного товаровиробника. Отож, відійшовши від трактування митної політики як знаряддя формування дохідної частини державного бюджету, ставимо наголос якраз на її діянні на національну економіку, збільшивши такий вплив від державної системи перерозподілу доходів до реального сектору національної економіки.

3. На базі здійсненого розбору зовнішньоекономічної діяльності торговельних підприємств України у розрізі конкурентоспроможності означено, що держава має як експортний потенціал, так і обумовленість від імпорту за певними категоріями продукції і послуг. Викрито, що торговельні підприємства співдіють переважно з державами ЄС та Китаєм. При цьому Україна має зовнішньоторговельні зв'язки й бажання співпрацювати як з більш розвиненими державами світу, так і з країнами з невисоким економічним потенціалом. Лише цілісний механізм управління конкурентоспроможністю

торговельних підприємств України дасть спромогу вдосконалити їх зовнішньоекономічну діяльність в змінливих умовах зовнішнього осередку України.

4. Наявні тенденції вимагають низку виважених управлінських ухвалень підкріплених вигідною економічною доцільністю не лише у галузі фіскальної політики країни. Виходячи із виконаного дослідження, невідкладними дієвими заходами щодо розв'язання проблемних питань повинні бути:

- погоджування положень Митного та Податкового кодексів України, а також інших законодавчих актів, що визначають функцію митної системи у аспекті формування та здійснення державної фіскальної політики та захисту митних інтересів країни та суб'єктів господарювання;

- поступова цифровізація державного регулювання та адміністрування митної функції, що у в майбутньому добродіятиме скороченню бюрократичного фактору, раціоналізації бюджетних видатків;

- розробка системи дій щодо підпори вітчизняних експортерів у напрямі виходу на нові інтернаціональні товарні ринки;

- поліпшення стану матеріально-технічної бази митниць в напрямі введення технологій автоматизації процесів митного контролю та митного оформлення щодо скорочення корупційних дій та збільшення результативної функції митних органів.

5. Перспективною формою наступного поліпшення митної політики є уніфікація вітчизняного митного законодавства у порівнянні до світових норм, а саме: забезпечення соціальної чесності у галузі митної політики; постачання стабільності митного законодавства; введення загальновизнаних світових шаблонів митної діяльності держави; надання перспективи вибору альтернативних варіантів поведінки членами митних дій; постачання продуктивного митного контролю.

Для цього потрібно внести належні зміни та доповнення до діючого законодавства нашої країни, зокрема: відходу від превалювання фіскального пріоритету у системі адміністрування митних платежів; зниження податкової

тяготи непрямих податків, а також чіткої дефініції порядку нарахування платежів при реалізації митних формальностей та заборони нарахування податку на податки; постачання умов для відкритого розрахунку митної вартості; аналіз і полегшення процедури вжитку пільг у митному регулюванні. Наступні вивчення мають бути скеровані на розробку рекомендацій щодо постачання високої ефективності митного регулювання України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні питання теорії та практики митної справи : моногр. Бережнюк І. Г., Пашко П. В., Войцещук А. Д. та ін.] ; за заг. ред. І. Г. Бережнюка. Хмельницький: ПП Мельник А. А., 2013. С. 493
2. Анакіна Т. Порівняльно-правова характеристика Угоди про асоціацію та Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Союзом. Вісник національної академії правових наук України. 2013. № 4 (75). С. 123–131.,
3. Білецький А.А. Фіскальний та регулюючий потенціал функціонування митної служби України в умовах відкритої економіки: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: спец. 08.00.08. - "гроші, фінанси і кредит". Ірпінь, 2010. 19 с,
4. Богацька Н.М Аналіз розвитку зовнішньоторговельної діяльності України та можливості її покращення. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017Випуск 18. С. 24-27.
5. Генеральна угода з тарифів і торгівлі 1994 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_003
6. Голинський Ю. О., Муляр В. В. Митна політика та її вплив на менеджмент зовнішньоекономічної діяльності. Молодий вчений, 2018. № 10(2). С. 745-748
7. Гончарова Ю. Двосторонні угоди – правова основа для міжнародного митного співробітництва. Митниця. 2009. № 1 (50). С. 6–7.
8. Гребельник О.П. Основи митної справи: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 600 с
9. Губенко В.І. Механізм зовнішньоекономічної діяльності агропромислового комплексу: лібералізація і протекціонізм: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук: спец. 08.07.02. - "економіка сільського господарства і АПК". Миколаїв, 2004. 36 с.

10. Данкевич В. Є. Митне регулювання експорту та імпорту сільськогосподарської продукції в умовах асоціації з ЄС. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. № 4. С. 57–60.
11. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. Т. 1 / за ред. С. Мочерного. Львів: Світ, 2005. 616 с,
12. Живора Г. Угода про асоціацію з ЄС: економічні наслідки для України. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. Науки: економіка, політологія, історія. 2014. № 8 (216). С. 107–121.
13. Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2018 р. URL: <https://eu-ua.org/sites/default/files/inline/files/association-agreement-implementationreport-2018.pdf>
14. Зовнішньоекономічні відносини України з ЄС URL: <http://forumkyiv.org/uk/analytics/zovnishnoekonomichnividnosini-ukrayini-z-yes>
15. Ківалов С., Кормич Б. Митна справа та національна безпека. Митна справа. 2001. №4. с.3-16.
16. Коломоєць О. Сучасний стан митної політики та митного права в Україні. Бізнес-навігатор. 2014. № 2. С. 131–136.,
17. Луцишин П. В., Федонюк С. В. Європейські інтеграційні процеси: формування єдиного ринку : монографія . Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. 200 с.,
18. Меленчук А. Угода про асоціацію: чого чекати українцям? Віче. 2012. № 8. С. 13-15.
19. Митна політика та митна безпека України: монографія / за заг. ред. П. Пашка, І. Бережнюка. Хмельницький: ПП Мельник А.А., 2013. 338 с. (Митна справа в Україні. Т. 24).
20. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI URL: : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
21. Міжнародні відносини (Історія. Теорія. Економіка) : навч. посібник / за ред. М. З. Мальського, Ю. М. Мороза. Львів, 2002. 397 с.

22. Мужев О. О. Імплементация сучасних заходів митної політики в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2018. № 18. С. 165-169
23. Новік О. І. Еволюція становлення нормативно-правового забезпечення адміністрування митних платежів в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2017. № 13(2). С. 44-50
24. Новікова К.І. Митний тариф в умовах лібералізації регуляторної політики держави: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: спец. 08.00.0.3 - "економіка та управління національним господарством" . Запоріжжя, 2010. 20 с.
25. Огійчук М.Ф., Шандурська В.Г. Облік зовнішньоекономічної діяльності: Навч. посіб. К.: Алерта, 2009. 332 с
26. Основи митної справи в Україні: Навч. посібник. За ред. П.В. Пашка. К.: Знання, 2004.
27. Осташко Т. О. Перспективи та ризики у торгівлі сільськогосподарськими товарами з країнами єдиного економічного простору. Економіка і прогнозування. 2012. № 1. С.132-142.
28. Осташко Т. О., Лір В. Е., Венгер В. В., Олефір В. К., Биконя О. С. Зміна традиційних позицій українського експорту. Економіка і прогнозування. 2017. № 2. С. 57-74,
29. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
30. Пар'єва Н., Балан О. Аналіз впливу факторів ринкового середовища на діяльність промислових підприємств. Економіка. Фінанси. Право. 2015. № 12. С. 7–9
31. Положення про Державну митну службу України : Постанова КМУ від 06.03.2019 р. № 227
32. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України № 540-IX від 30.03.2020

33. Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 р. № 211 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-п#Text>

34. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>.

35. Про зміни в торговельній політиці іноземних країн у зв'язку із COVID-19. URL: <https://mfa.gov.ua/news/diznajtesya-bilshe-pro-zmini-v-torgovelnij-politiciinozemnih-krayin-u-zvyazku-iz-covid-19>

36. Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи: Закон України від 12.09.2019 р. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 41. Ст. 232.

37. Про схвалення концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику : розпорядження КМУ від 27.12.2018 р. № 1101-р / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1101-2018-%D1%80>

38. Про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 березня 2020 № 288-р (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/288-2020-р#Text>.

39. Сельський А. Оцінювання в запровадженні стратегічного управління. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2013. № 1. С. 75–82

40. Ситуація на митниці стимулює корупцію URL: <https://boi.org.ua/publications/press/1162-situaciya-na-mitnicistimulyuye-korupciyu>

41. Смирнов І.Г. Митна логістика як чинник економічної безпеки України в кризових умовах. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2010. №1. С.21-35.

42. Советский энциклопедический словарь. / под ред. А. Прохорова. 3-е изд. Москва: Сов. энциклопедия, 1985. 1600 с.

43. Статистика декларування, переміщення товарів та транспортних засобів. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-mitnitsi>
44. Ткачова О. Ефективність державного управління: поняття та підходи до оцінювання. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2013. № 2. С. 30–37.,
45. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
46. Message of the WCO Secretary General on the Coronavirus. Message of the WCO Secretary General on the Coronavirus. URL: <http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/media/newsroom/communiqués/2020/coronavirus-sg-video-message-en.pdf?la=en>.
47. Operation STOP: the WCO operation hits hard the illegal trafficking linked to COVID-19. URL: <http://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2020/october/operation-stop--the-wco-operation-hits-hard-the-illegal-trafficking-linked-tocovid19.aspx>
48. Regional Trade Agreements Information System. URL: <http://rtais.wto.org/UI/PublicMaintainRTAHome.aspx>
49. Subsidies and countervailing measure. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/scm_e/scm_e.htm
50. WCO instruments and tools. URL: <http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/activities-and-programmes/natural-disaster/coronavirus.aspx>.
51. WHO/WCO list of priority medicines and an updated joint WCO/WHO HS classification list for COVID-19 medical supplies now available. URL: <http://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2020/april/who-wco-list-ofpriority-medicines-and-an-updated-joint-wco-who-hs-classification-list.aspx>

